

„Snažiť sa nastaviť minimálnu mzdu podľa životných nákladov je rovnako naivné ako snažiť sa predat koláč podľa toho, koľko hodín ste na ňom odrobili. Mohli ste jeho výrobou stráviť aj tri dni, ale nikdy ho nepredáte za trojnásobok ceny na trhu.“

Róbert Chovanculiak

www.iness.sk/podporte

/iness.slovakia

/instituteINESS

/INESSinstitute

/iness.slovakia

Mesačník
MARKET FINESSe vydáva:

INESS – Institute of Economic
and Social Studies
Na Vršku 12
811 01 Bratislava

tel.: +421-2-5441 0945
e-mail: iness@iness.sk

DESIGNED BY V

Editorial

Richard Ďurana

„Dobre som vás prebrúsila, čo?“ - zhodnotila svoju prácu spokojne moja obľúbená holička, pani v rokoch, po tom, ako som u nej zavítal po 4 mesiacoch. Na uvoľnenie protipandemických opatrení čakali nielen zúfanci s „pandemickými vlnami“ na hlavách a rodičia, ktorým deti ako bambus vyrástli zo všetkých vecí, ale predovšetkým podnikateľský sektor, kvárený fixnými nákladmi, ktoré dotovali zo svojich úspor, a poniektorí aj z pomoci odštátu. Od predchádzajúceho čísla Market Finessa sa okrem otvorenia mnohých prevádzok napríklad aj vymenila vláda. Aj vám sa to vo virvare udalostí javí už ako dávna minulosť, i keď k výmene došlo len pred pár týždňami? Mnohí novinári sa nás pýtali na názor na nového ministra financií. Uvidíme, odpovedali sme. Možno bude mať odvahu konečne zaviesť tzv. Estónsku daň (nulová sadzba na reinvestovaný zisk) či znížiť korporátnu daň, ktorá je najvyššia v strednej Európe a určite nie je lepom na zahraničné investície. Oboje by ekonomike pomohlo oveľa viac než len presúvanie škatuliek v daňovom systéme. **Veríme, že svoju energiu nenasmeruje do zvyšovania daní, pretože horší prístup k zotavovaniu hospodárstva po pandémie sa dá len ťažko predstaviť.**

Aj v INESS kuchyni sme uvarili zaujímavé veci. V spolupráci s americkým Archbridge Institute, ktorý sa dlhodobo venuje predovšetkým sociálnej mobilite, sme napísali policy štúdiu s názvom **Nerovnosť príjmov: Pozornosť treba venovať chudobným, nie bohatým.** K jej napísaniu nás viedlo slabé povedomie Slovákov o príjmových rozdieloch. Podľa prieskumov si bežný Slováčik myslí, že príjmové rozdiely sú u nás veľké a vláda by ich mala aktívne svojimi zásahmi a opatreniami znižovať. Pritom **na Slovensku je príjmová nerovnosť najnižšia nielen v celej EÚ, ale aj OECD.** Krátke zhrnutie štúdie si môžete prečítať [na strane 20](#), kde nájdete aj link na stiahnutie celého dokumentu.

Pred mesiacom sa nám podarilo zorganizovať krajské kolá aktuálneho štvrtého ročníka Ekonomickej olympiády. Prvýkrát sme necestovali za študentmi na partnerské univerzity vo všetkých ôsmich krajoch Slovenska, ale doslova do ich obývačiek či školských učební, keďže tento rok sa prvýkrát krajské kolá uskutočnili v online priestore. 349 stredoškôľakov spomedzi vyše 8 500 súťažiacich zo školského kola si zmeralo svoje ekonomické svaly a my už aj poznáme päťdesiatku finalistov, ktorá sa o titul najlepšieho ekonóma/ekonómky prezenčne popasuje (ak neudrie ďalšia pandemická vlna) v júni.

Vláda schválila a do Bruselu odoslala Plán obnovy a odolnosti SR. **Popri reflektormi ožiarených výdavkoch na širokú škálu priorít zostáva v hlbokéj tme diskusia o tom, ako sa dlh, ktorým sa plán obnovy bude financovať, mení z dlhu členských štátov na dlh Únie.** Medzi bežnými ľuďmi tak vyvoláva ilúziu „obeda zadarmo“. My však už dnes vieme, že má byť splácaný novými európskymi daňami. Jednou z navrhovaných daní je aj digitálna daň. Tá je, mimochodom, peknou ukážkou buldočej vytrvalosti európskych politikov, keď ide o zavádzanie nových daní, a najlepšie pre bohaté nadnárodné korporácie (tie sú, neprekvapivo, najmä americké). Na stôl sa dostáva ani nie po 2 rokoch od zamietnutia rovnakého návrhu z dielne Európskej komisie a my v článku *Digitálnou parou vzadl*, ktorý nájdete [na strane 5](#), predstavujeme dôvody, pre ktoré by mala byť digitálna daň opäť odmietnutá.

V tomto čísle nájdete ako vždy aj zaujímavé texty zo zdravotníctva, vzdelávania, venujeme sa nápadom na zavedenie e-faktúr či budúcnosti Poľnohospodárskej platobnej agentúry. Prajem vám príjemné jarné čítanie.

Richard Ďurana

Obsah

Rovnosť príjmov na Slovensku	3
Ako chutí pandemická moc	5
Digitálnou parou vzad!	5
Plán obnovy v zdravotníctve	7
Nezamestnanosť a tri „ale“	7
Nulové doplatky za lieky sú zlý krok	8
Čo bude s PPA?	8
Moja profesia môj hrad	9
Lepšie ako úradníci s kariérou pomôžu podnikatelia	10
Kto zaplatí vyššiu daň z bývania	11
Aká je úloha škôl v spoločnosti?	12
Keď pomoc nepomáha	13
Má byť škola inkubátorom alebo simulátorom?	13
Ako sa zapísať do histórie	14
Prečo potrebujeme viac adresnosti v sociálnom systéme	15
Keby daniari chceli, tak už pomáhajú	16
Vzdelávanie dospelých stále nedospelo	17
Nech doba kešu trvá!	17
Drahý polystyrén a ECB	19
Nové publikácie	20
Nerovnosť príjmov: Pozornosť treba venovať chudobným, nie bohatým	20
Podujatia	21
Ekonomická olympiáda: Poznáme 50 najšikovnejších mladých ekonómov Slovenska	21
INESS publikácie	22
INESS knihy	22

PROJEKTY PRE
VZDELANEJŠIE SLOVENSKO

**Ekonická
olympiáda**

**cena
zamestnanca**

Za Vašu priazeň a podporu **sme Vám veľmi vd'ační**. Len vďaka Vám totiž dokážeme v INESS realizovať toto široké spektrum aktivít. Návod, ako nás podporiť nájdete na našom webe: iness.sk/podporte-nas.

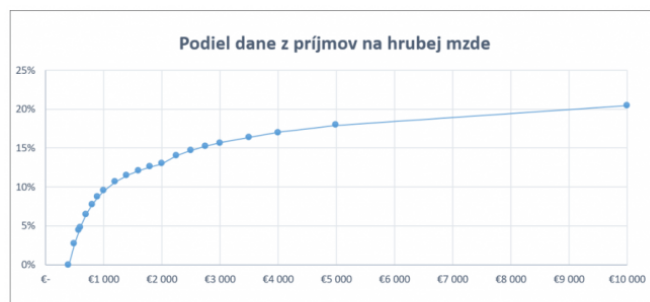
Ďakujeme

Rovnosť príjmov na Slovensku

Radovan Ďurana

Za posledných 15 rokov vzrástla v Dánsku aj vo Švédsku nerovnosť príjmov o 14 %. Predpokladám, že túto informáciu ste nikde nečítali ani nevideli. Populárnejšie sú články o nerovnosti príjmov v „zlých“ krajinách, ako USA či Anglicko. Rovnako ste nečítali informáciu, že nerovnosť príjmov na Slovensku v rovnakom období o 14 % klesla, vďaka čomu je miera nerovnosti príjmov na Slovensku najnižšia v EÚ. Alebo inak povedané – rovnosť príjmov je najvyššia. A to nielen v rámci EÚ, ale aj v OECD.

Zdroj: Prepočty autora, stav v roku 2020

Mediálny obraz pojmu „nerovnosť príjmov“ nie je vôbec dobrý. Patrí do skupiny pojmov ako privilegium, nespravodlivosť, nekorektnosť, pojmy, o ktorých sa nedá a nesmie hovoriť v dobrom. Spoločným problémom týchto pojmov je chýbajúca

jasná definícia. To nielen komplikuje odhadovanie nerovnosti, ale ešte viac jej interpretáciu.

Ľudia za dôkaz „nerovnosti príjmov“ považujú samotnú existenciu superbohatých ľudí a obyčajne zamieňajú vlastníctvo kapitálu za príjem. Ak Patrik Tkáč vlastní vrtuľník, ktorý si nemôže dovoliť 99 % populácie, považujú Slováci nerovnosť príjmov za veľkú. Niežeby rozdiel medzi príjmami (nie majetkom) v tomto prípade nebol gigantický. Ale toto konštatovanie nám nič nepovie.

Preto ekonómovia, sociológovia a štatistickí nazierajú na „nerovnosť príjmov“ ako spoločenský a ekonomický fenomén. Zaujíma ich miera, vyjadrenie veľkosti nerovnosti. Hovoria preto o rozdelení príjmov naprieč spoločnosťou. Proti príjmom desiatok bohatých ľudí, ktoré sa spolu rátajú v miliónoch, stoja príjmy miliónov občanov rátané v miliardách. Vznikol tak Gini koeficient, ukazovateľ nerovnosti, kde 0 je najnižšia (žiadna) nerovnosť a 100 najvyššia. Sú krajiny, kde tento koeficient dosahuje hodnoty 50 - 60, ide predovšetkým o rozvojové krajiny, často v Afrike. V týchto krajinách masa získava menej príjmov, ako hŕstka ľudí s najvyšším príjmom. Slovensko je opačný extrém, v roku 2018 dosiahol ukazovateľ hodnotu 20,9. Škandinávia by nám s hodnotami 26 - 28 mohla závidieť.

Ale nezávidí. Tu sa tak dostávame k základnej otázke. Je vysoká miera rovnosti príjmov „dobrá“ alebo „zlá“? Hneď v úvode hľadania odpovedí na túto otázku ešte doplním, že údaje pre výpočet Gini koeficientu pochádzajú z prieskumov. A v prieskumoch ľudia nehovoria vždy pravdu.

Dobry dôvod nepriznať nelegálne príjmy môžete mať nielen na vrchole príjmového rebríčka, ale aj na jeho spodku. A chuť stráviť polhodinu nad dotazníkom máte pravdepodobne menšiu, keď ste na vrchole. Sú odhady, že skutočná nerovnosť je reálne vyššia o 1 - 2 body, niektorí ekonómovia na Slovensku tvrdili, že ešte viac. S dohadmi sa ale zle pracuje, a zvlášť pri medzinárodných porovnaniach nám musí stačiť práca štatistikov.

Škandinávci nám rovnosť príjmov nezavidia, pretože naše príjmy sú síce rovné, ale rovnomerne nízke. Väčšina príjmov Slovákov pochádza zo zamestnania. 99 % zamestnancov na Slovensku malo mesačne v roku 2019 príjem nižší ako 5 000 €. Rozdiel medzi minimálnou mzdou 623 € a platom 5 000 € sa vám môže zdať obrovský, ale z pohľadu ekonomiky ako celku nie je. Obrovský je rozdiel medzi miliónom a 5 000 €. Rastúca kúpna sila slovenských miezdovú úroveň začína u nás vytvárať priestor pre úspory a ich investovanie, ale sme len na začiatku. Dospelý Škandinávca vlastní finančné aktíva v hodnote 200 000 dolárov (už po odpočítaní dlhu). Finančné bohatstvo Slovákov sa počíta zhruba v desaťtisícoch eur, bohatstvo Slovákov leží v tehlách a paneloch ich bytov. Len malému množstvu z týchto vlastníkov prináša výnos. Kapitálové výnosy posúvajú mieru nerovnosti vyššie.

Nízka miera nerovnosti je na Slovensku aj výsledkom rozsiahleho redistribučného systému. 80 - 90% príjmov dôchodcov pochádza z tohto systému. Samotné starobné dôchodky sú pomerne rovnostárske a ich financovanie leží na pleciah ľudí s vyššími príjmami. 10 % zamestnancov s najvyššími príjmami zaplatí 30 % odvodov. A naopak, polovica zamestnancov s najnižšími príjmami zaplatí len 25 % všetkých odvodov. Bohužiaľ, Finančná správa nám nevie toto rozdelenie poskytnúť pre daň z príjmov, aby sme sa pozreli na progresivitu zdanenia v tejto oblasti. A tak si musíme vystačiť s porovnaním, že kým ľudia s najnižšími mzdami čelia efektívnej daňovej sadzbe 0 - 5 %, na opačnom konci príjmového rebríčka to je 17 % - 20 %.

V USA sú sadzby dane omnoho progresívnejšie. Navyše daň z príjmov osôb tam nepredstavuje 15 % príjmov štátu ako u nás, ale polovicu. 90 % z nich zaplatí pätina Američanov s najvyššími príjmami.

Prerozdeľovanie príjmov znižuje mieru nerovnosti na Slovensku o 42 %, vo Francúzsku a Dánsku o 43 %. Ale pozor, to neznamená, že bez štátnych prerozdeľovacích systémov by tu bola miera nerovnosti ako hrom. Dôchodcovia by neboli závislí na štátnych dávkach, ale na výnosoch vlastných úspor, keďže by neboli nútení odvádzať 25 % do kasy Sociálnej poisťovne. Pravdepodobne by sa tak skôr naučili investovať svoje zdroje na akciových trhoch a začali sa tak spolupodieľať na výdobytkoch trhových ekonomík.

Vráťme sa späť k problému, čo si o nerovnosti príjmov „myslieť“. Časť ekonómov sa snaží na modeloch a číslach preukázať, že vysoká miera nerovnosti brzdí ekonomický rast. Človek s vysokým príjmom nezje za dvoch, nieto desiatich, a nekúpi si 100 áut, ale „len“ desať. Tvrdia, že ak by tieto prostriedky mali bežní ľudia, kúpili by 100 áut, a tým spotrebou podporovali ekonomický rast. Nechajme na chvíľu bokom, či Keynesiánska podpora spotreby skutočne vedie k prosperite

a či za bohatstvom nie sú skôr úspory a kumulácia kapitálu. Problém je, že tieto tvrdenia vyplývajú z hľadania korelácií často veľmi odlišných krajín. To, čo môže byť relevantné pre Južnú Afriku, už nemusí platiť v Slovinsku, ktoré má tiež nízku mieru nerovnosti. I tak tento pohľad naráža na zásadný problém, ktorý by priniesli napríklad vysoké dane na nadštandardné príjmy a zákaz dedenia. Keď skomplikujete ľuďom možnosť zbohatnúť, prestanú sa snažiť a viac si budú užívať. To tiež neprospeje ekonomickému rastu. V skutočnosti je tento negatívny dopad opatrení ich zásadnou slabinou.

Zoberme si ako príklad Čínu. Obrovský hospodársky rozmach bol sprevádzaný výrazným nárastom miery nerovnosti príjmov. Podarilo by sa ale vytiahnuť z chudoby pol miliardy ľudí, ak by od začiatku vedenie strany liplo na udržaní nízkej miery nerovnosti? Naopak, tu si dovoľm tvrdiť, že zvyšovanie nerovnosti kauzálnie viedlo k ekonomickému rastu.

Kvalitnejšie prieskumy verejnej mienky, ktoré idú hlbšie po podstate (na rozdiel od Eurobarometra), prichádzajú s výsledkami, že ľudia nevyhľadávajú rovnostársku spoločnosť, ale ekonomickú spravodlivosť. Priznávajú Saganovi aj Vlhovej právo na nadpriemerné príjmy. Preferujú spoločnosť, ktorá odmeňuje usilovnosť a jedinečnosť. Mnohí spoločenský vedci preto nehľadajú ani tak na ukazovatele nerovnosti príjmov, ale na šance pohybu na príjmovom rebríčku. Spoločenská mobilita je to, čo by nás malo zaujímať. V tomto ponímaní by v centre skúmania nemali byť Gini koeficienty, ale skúmanie bariér, ktoré bránia sociálnej mobilitě.

Týchto výskumov je na Slovensku len zopár, keďže sú postavené na porovnávaní príjmov dvoch rozdielnych generácií a dát je zatiaľ málo. Dostupné výstupy (napr. IFP - [Jablkopadá ďaleko od stromu](#)) ale poukazujú na fakt, že mladí ľudia majú dobrú šancu vyrovnať, či predbehnúť svojich rodičov v príjmovom rebríčku, samozrejme v priemere. Menej sa už darí deťom z rodín z najnižších priečok. Ak má teda vláda veľké nutkanie zasahovať do nerovnosti, mala by sa, pochopiteľne, sústrediť na tieto oblasti. Jednoduchšie získanie zamestnania marginalizovaným skupinám ale nedosiahnete tým, že zdanie Tkáčovi vrtulník. Potrebne je odstraňovať prekážky a priamo podporovať možnosti. Prvé sa dá robiť z Bratislavy, druhé sa musí odohrávať v regiónoch.

Je veľmi pravdepodobné, že ukazovateľ miery príjmovej nerovnosti bude na Slovensku opäť rásť. A nielen preto, že súčasné slovenské hodnoty sú v podstate extrémne nízke. Na Slovensku dieťa vychováva osamelo len 8 % matiek, v EÚ až 15 %. Vzdelané manželky si berú za manželov vzdelaných mužov. Vyššia stredná trieda postupne kumuluje finančný majetok, ktorý bude generovať dodatočné výnosy, chýbajúce skupinám, ktoré sa nachádzajú v rebríčku nižšie.

Trh práce sa „učí“ lepšie oceňovať výnimočnosť schopností a talentov, jedinečnosť získa luxusné odmeny, priemernosť priemerné. Toto sú ale viac menej prirodzené prejavy ekonomického života, ktoré by nám nemali vytvárať vrásky na čele a motivovať prerozdeľovacie chute politikov. Ich úlohou číslo jedna je dostať nedobrovoľne nepracujúcich ľudí aspoň na prvú priečku príjmového rebríčka.

.týždeň, 19.4. 2021

Ako chutí pandemická moc

Martin Vlachynský

Ak by som mal vybrať dvoch veľkých teoretikov fungovania byrokracie, boli by to nemecký sociológ Max Weber a rakúsky ekonóm Ludwig von Mises. Nečudo, rakúsko-pruské modely byrokracie mali vyhlásenú povest, v dobrom aj zlom.

Weber považoval byrokratické (dnes by sme mohli napísať aj technokratické) riadenie za nevyhnutnosť pre fungovanie moderného sveta, v ktorom regulácie a profesionalita nahradili tradície a dedičnosť. Byrokracia je schopná konať na veľkom území, vlastní dáta, má monopol na expertízu a je zárukou kontinuity. Mises sa naproti tomu viac zameriaval na porovnanie fungovania byrokratického a „ziskového“ manažmentu. Kým pre ziskový manažment je kľúčové dosiahnutie cieľov v podobe spokojných zákazníkov, v byrokracii je cieľom dodržiavať formálne pravidlá a naplniť požiadavky hierarchickej pyramídy nadriadených. Hoci je Mises známy ako prísny zástanca trhových princípov, vnímal význam byrokracie v špecifických úlohách, spojených s vykonávaním rozkazov.

Obaja však pred byrokraciou aj varovali. Pre Misesa bola byrokracia neefektívna v dosahovaní „klientských“ cieľov (teda v dosahovaní spokojnosti občanov), pre Webera predstavovala potenciálne ohrozenie demokracie a individuality jednotlivca. Tvrdil, že byrokraciu je takmer nemožné kontrolovať pre tých, ktorí nezdedia jej expertízu. Byrokracia ich vie vždy vymanévrovať. Vymyslel pre to dokonca termín „**železná klietka**“, ktorá zaviera jednotlivcov do byrokratických pravidiel racionálnosti a efektívnosti. Byrokracia koncentruje moc do rúk úzkej skupiny ľudí, ktorí majú následne plnú kontrolu nad (ne)kvalitou života svojich „poddaných“. Jediný spôsob účinnej opozície voči moci byrokracie videl Weber v organizácii jednotlivcov do podobných konkurenčných štruktúr. Zároveň upozorňoval, že byrokratická moc má tendenciu sa udržiavať a expandovať, nie dobrovoľne sa zmenšovať.

Ako by si starý Max užil dnešnú dobu! Napriek tomu, že nám pomerne rýchlo pribúda počet zaočkovaných aj premorených občanov, nevidíme žiadnu cestu k uvoľňovaniu oprát. Naopak, stále prichádzajú nové dôvody, prečo to nejde. Dokonca sme už v stave, kedy epidemiológovia tvrdia, že niečo **nie je „férové“, alebo „morálne“** a preto to nemožno povoliť. **Hlavný hygienik Ján Mikas** „nevylučuje, že by takáto otázka v lete nemohla nastať.“ Nuž, pre byrokratov vždy platilo české „co se vleče, neuteče.“

Musím im pripomenúť, že základný stav človeka v liberálnej demokracii je sloboda. Na porušenie tejto slobody musí byť vážny dôvod (napríklad šírenie nebezpečnej choroby). Pokiaľ tento dôvod pominul, nemorálne je túto slobodu odopierať, nie naopak. Na toto tvrdenie mám ako absolvent **morálnej vedy** na rozdiel od epidemiológov aspoň oštemplovaný papier, tak dôležitý vo svete byrokracie.

Najtragickšie na tejto diskusii je, že sa ani ne bavíme o štýle „niečo za niečo“. Menej slobody za viac ušetrených životov. Pretože zapracovali nielen Weberove, ale aj Misesove teórie a byrokracia sa ukázala ako extrémne neefektívna v dosahovaní spokojnosti zákazníkov – v tomto prípade v podobe prežitia občanov. Aj sme si zničili celú vrstvu drobných podnikateľov, kultúru a turizmus a zobrali generácii (nielen) mladých ľudí už viac ako rok života, aj máme obrovské množstvo mŕtvych. Veľká väčšina vykonaných opatrení bola signalizačná, nie funkčná. Politik na vrchole hierarchie moci potreboval opatrenia, ktoré vie pár vetami napísať na papier, ukázať v televízii a nasadiť na ne policajtov. Funkčné opatrenia si vyžadujú manažérske schopnosti, tím schopných ľudí, rozhodnosť, sebareflexiu a na konci dňa sa aj tak veľmi zle predávajú voličom. Takže máme policajtov, ktorí postávajú na hraniciach okresov, hodiny pre dôchodcov a rúška v exteriéri, zákaz predaja hračiek v supermarketoch (!), ale nemáme rýchle a ciele očkovanie, kontrolovanú karanténu, prácu s dátami či systematickú prednemocničnú prácu s nakazenými. Pretože to sa nedá vybaviť jednou tlačovkou.

V budúcnosti bude tendencia hodiť toto všetko na Matoviča. Ale bola to podriadená byrokracia, ktorá jeho konaniam dodávala neustály punc legitimacy a slová napĺňala skutkami.

Denník N, 9.4. 2021

Digitálnou parou vzad!

Richard Ďurana

Nobelista Paul Krugman sa v jednej zo svojich predpovedí poriadne sekol. Keď sa ho v roku 1998 pýtali na budúcu úlohu internetu, odpovedal: „Rast internetu sa drasticky spomalí...“ a v roku 2005 už bude jasné, že vplyv internetu na hospodárstvo nebude väčší ako vplyv faxu.“

Vtedy vážne bráná predpoveď, dnes úsmevná anekdota je zrkadlom komplexnosti a dynamiky sveta. Dnes je digitálna ekonomika jednou z najrýchlejšie rastúcich sektorov

hospodárstiev naprieč všetkými krajinami a pred očami sa nám odohrávajú zmeny, ktoré nám menia životy. A počas pandémie aj mnohé zachraňujú.

Digitálna ekonomika prináša nové biznis modely s obrovským geografickým dosahom, bez nutnosti fyzickej prítomnosti v tej-ktorej krajine. Na jednej strane vlády rozumejú benefitom digitálneho vývoja pre spoločnosť a ekonomiku, na druhej strane však pozorujeme stret starých inštitúcií a nových technológií. **Digitálny svet totiž zmazal hranice štátov a v digitálnej ére je úplne jedno, odkiaľ je zákazník. Vzdialenosť prestala existovať.**

Politikom, ktorí majú kontrolu nad štátnymi kasami, sa to samozrejme prestáva páčiť. Vlastne sa im to znepáčilo už pred dvomi dekadami, kedy sa na pôde OECD prvýkrát objavila téma nového zdaňovania digitálnej ekonomiky. Keďže téma dlho ležala ladom, pohár trpezlivosti najskôr pretiekol Talianom, ktorí svoju verziu digitálnej dane (ďalej len DST podľa anglického Digital Services Tax) zaviedli v roku 2013, nasledovali Maďari v roku 2014 a po nich Francúzi v roku 2016.

Európsky návrh smernice na zavedenie digitálnej dane z marca 2018 rezolútne zamietli viaceré členské krajiny v roku 2019 a už sa začal uberať na smetisko dejín. Niektoré ďalšie krajiny, nespokojné s takýmto vývojom, začali DST zavádzať unilaterálne, a medzinárodnú iniciatívu nad DST opäť prevzala OECD. Potom však do Európy dorazil malý čínsky vírus a napáchal veľkú devastáciu jej ekonomík. Európska únia už v máji 2020 zareagovala a nad rámec biliónového európskeho rozpočtu pre roky 2021-2027 ako odpoveď na pandémiu do jednotlivých ekonomík vypustí pod hlavičkou Next Generation EU (NGEU) dodatočných 750 miliárd eur. Samozrejme, peniaze nie sú mana, ktorá sama padá z neba, a my už aj máme zoznam minimálne siedmich nových daní a daňových opatrení, ktorých výnosy majú splatiť významnú časť NGEU. A hoci má NGEU trvanie „len“ 7 rokov, cez nové dane ho Európania budú splácať minimálne do roku 2058. Keďže politici zvyknú byť v presadzovaní nových daní celkom vytrvalí, neprekvapuje, že na stole máme opäť návrh na zavedenie DST, lebo vraj 1) technologický sektor neplatí „férový podiel“ daní, 2) zdaňovať by sa malo tam, kde sa vytvára hodnota, a 3) OECD postupuje v tejto oblasti príliš pomaly.

Veľmi stručne: DST by (podľa pôvodného návrhu smernice) mala byť plošná európska 3 % daň z obratu (!) pre digitálnych gigantov s ročným globálnym obratom nad 750 miliónov eur a s obratom nad 50 miliónov eur v rámci EÚ. Komisia očakáva, že celoeurópsky výnos z tejto dane by mohol byť okolo 5 miliárd eur ročne (11 eur na občana EÚ).

Kvôli rozsahu článku teraz preskočíme fakt, že IT firmy, vrátane IT gigantov, platia vyššie efektívne dane než „tradičné“ podniky. Aj to, že od samého počiatku je jasné, že Európska komisia svojim DST návrhom a stanovením hranice tržieb mierila na americké nadnárodné technologické giganty. Francúzi sa ani nehanbia svoju DST priamo pomenovať GAFA daň – Google, Amazon, Facebook, Apple daň. **Dôležité budú dopady na európskeho spotrebiteľa a na európsku ekonomiku a spoločnosť.**

Každý, kto si myslí, že DST bude platiť nejaká „tretia“ strana, ergo napr. americká firma, ešte nedostal bozk ekonomického poznania. **Náklady každej dane totiž poniesie tá strana, ktorá je menej elastická, inými slovami, menej ochotná zmeniť správanie v reakcii na zmenu ceny. A tou bude práve európsky spotrebiteľ.** Pre tých, ktorí neveria ekonomickým teóriám, tu mám zopár príkladov: po zavedení DST vo Francúzsku tam Amazon zvýšil v roku 2019 províziu sadzbu pre predajcov presne o 3 %, keďže nebol ochotný novú daň absorbovať a zároveň pokračovať v investíciách do infraštruktúry. Rovnako postupoval Amazon v Británii v roku 2020, kde sa k nemu pridali aj Google a Apple. Google zvýšil ceny reklám v ďalších krajinách, ktoré zaviedli DST – v Rakúsku a Turecku – presne o sadzbu dane. Je jasné, že ceny sa zmenia aj pri iných poskytovateľoch digitálnych služieb, počnúc Spotify, končiac Uberom. Novú daň teda zaplatíme cez vyššie ceny produktov a služieb my všetci.

Ďalším logickým dôsledkom zavedenia DST bude nepriaznivý účinok na digitalizáciu a robustnosť celého IKT sektora, znížená miera investícií a teda aj nižšia kvalita produktov a služieb, menej výskumu a inovácií, demotivácia startupov od pôsobenia v EÚ a nižší ekonomický rast. Teda aj menej nových pracovných miest a nižšie platy. Digitálne firmy sa budú musieť vysporiadať s novými komplikovanými pravidlami (problémom bude aj určiť miesto výroby a spotreby takýchto služieb, keďže geografická lokalizácia je nemožná a bude musieť byť určená úradne), nezodpovedanou otázkou zostáva vymožitelnosť (čo ak sa napríklad čínske firmy rozhodnú nespokupovať?). Pokojne sa môže stať, čo sa stalo po zavedení iného komplikovaného a nákladného európskeho vynálezu – GDPR. Že niektoré firmy jednoducho európskych spotrebiteľov od niektorých svojich služieb odtrhnú. A to by bolo – hlavne v pandemickej dobe, kedy aj Európe pomohla pri adaptácii na „nový normál“ nejedna americká platforma – pílenie si konára pod vlastným zadkom.

Zabúdať by sme nemali ani na narušenie krehkej obchodnej rovnováhy budovanej mnoho dekád. Napr. USA už oznámili v súvislosti so zavedením DST vo Francúzsku odvetné opatrenia – až 100 % clá na viaceré tradičné francúzske výrobky.

Nepokazme si digitalizáciu. Nie je náhoda, že najsilnejší odpor voči zavedeniu DST pochádza z krajín, ktoré sú európskymi digitálnymi lídrami: škandinávskych krajín, Írska a Luxemburska. Tieto krajiny nielenže priťahujú najviac kapitálových investícií digitálnych firiem, ale pravidelne obsadzujú popredné priečky v rebríčku DESI (Digital Economy and Society Index).

Keďže by sme boli radi, aby medzi tieto krajiny patrilo aj Slovensko, my v INESS navrhujeme DST snahy zastaviť a ponechať daňové otázky plne v kompetencii jednotlivých krajín.

.týždeň, 10.4. 2021

Plán obnovy v zdravotníctve

Martin Vlachynský

Analytik INESS Martin Vlachynský poskytol odpovede na otázky Zdravotníckych novín k pripomienkovému konaniu ohľadom Plánu obnovy. Tu vám prinášame ich plné znenie:

Bol správny krok, že MF/MZ nespolicovalo pri tvorbe Plánu obnovy s jednotlivými hráčmi zo zdravotníctva?

MV: Keď sa „porciuje medved“, všetci chcú byť pri tom. A v štandardných demokraciách slušnosť káže, že by mali mať dovolené sa na mäsiara aspoň pozerať. No budme realisti - šibeničné termíny, nejasné a meniace sa podmienky zo strany Európskej komisie, ťažká nálada v koalícii - ak by sa do toho procesu primiešali ešte desiatky zainteresovaných strán, asi by sa to nevypracovalo nikdy.

Chýba vám niečo v zdravotníckej časti?

MV: Chýbajú mi tam predovšetkým skutočné reformy. Dopadlo to tak, ako sme sa na začiatku obávali. Hlavnou „reformou“ je sanovanie kapitálového dlhu v štátnych nemocniciach, ich vymaľovanie a obalenie polystyrénom. Je to vlastne také Európu podporené 6. oddlžovanie štátnych nemocníc. Keby to bolo aspoň tak, že štátne nemocnice dostanú z RRP štartovací kapitál a následne dostanú autonómiu, aby ukázali, čoho sú hodné. Ale to sotva, „optimalizácia siete“ je v tomto kontexte už len prázdnu frázou. Obnova vozidiel a výstavba staníc ZZS takisto - akou reformou je pchať verejné peniaze do niečoho, čo ochotne robil súkromný sektor?

O čom svedčí výsledok MPK - 2444 vznesených pripomienok, z toho 1375 je zásadných?

MV: Svedčí o tom, o čom píšem v bode 1. Že predstava „celospoločenskej diskusie“ je síce pekná, ale v prípade miliardových balíkov jednoducho absolútne nereálna. Vzhľadom k časovej tiesni predpokladám, že 99 % pripomienok cez MPK preletí rýchlosťou svetla. Základné noty plánu obnovy boli zverejnené už v dokumente Moderné Slovensko, ktorý si nie všetci všimli a dostatočne vzali na vedomie (otázne je, či by im to nejak pomohlo). Problémom verejnej diskusie o RRP je, že každý má vlastnú predstavu o prioritách. Preto v pripomienkach nájdeme všetky existujúce problémy každého sektora. Keby sa pripomienkujúce subjekty mali dohodnúť na rebríčku priorít, tak sa nedohodnú. Lenže balík má len 6 mld. eur a na konci dňa musí niekto určiť priority.

Zdravotnícke noviny, 31.3. 2021

Nezamestnanosť a tri „ale“

Róbert Chovanculiak

Ak by som mal zhrnúť vývoj nezamestnanosti za posledný rok, tak použijem slávnú hlášku: not great, not terrible. Medziročná miera nezamestnanosti v januári vzrástla zo 6,13 % na 8,5 %. Prácu si hľadá o 65 tisíc ľudí viac. Pred čitateľmi musím spraviť pokánie. Osobne som minulý rok predpovedal vyšší nárast. Tipoval som mieru nezamestnanosti nad 10 % na konci roku 2020 a tento zlý odhad ma stál 20 eur. Predtým ako však vypukne oslava nad nie-tak-zlými číslami, by som rád chcel poukázať na tri „ale“, ktoré tento vývoj dajú do kontextu.

Prvým ale je, že nezamestnanosť zvykne rásť aj roky po prepuknutí krízy a prepadu HDP. Posledná kríza z roku 2009 dosiahla vrchol nezamestnanosti na Slovensku v januári roku 2013. Vtedy sme mali mieru nezamestnanosti 16,1 % a bez práce bolo 425 tisíc ľudí. Pre porovnanie, dnes je to 232 tisíc ľudí. Takže nekričme hop, kým sme nepreskočili. A to predovšetkým v situácii, keď veľká časť slovenskej zamestnanosti je priamo závislá od vývoja dopytu po automobiloch v zahraničí. Ten začínal stagnovať už pred pandémiou. A hlavne, vôbec nevieme, v akej kondícii sa vráti HORECA sektor na trh.

Druhým ale je, že slovenský trh práce stále dýcha na prístrojoch. Stovky tisíc ľudí nepracujú, ale sú zamestnaní. Samozrejme, nejde o perpetuum mobile, ale o spotrebný úver. Na tento novodobý dôchodok pre ekonomicky aktívnych ľudí sa poskladáme vo forme vyšších daní v budúcnosti. Otázkou ostáva, koľko ľudí sa bude skladať. Teda koľko ľudí si udrží prácu aj po odpojení prístrojov. Napovedať môže skutočnosť, že minulý rok poklesol počet odpracovaných hodín o takmer 10 %.

Tretím ale je, že priemerná nezamestnanosť síce výrazne nevzrástla, ale rozohoreli sa nám lokálne ohniská. Prácu strácali ľudia predovšetkým v okresoch, kde aj v tých najlepších časoch bola miera nezamestnanosti okolo 15 %. Po roku pandémie sa tieto okresy prepadli nezamestnanosťou späť o dva roky do roku 2018. Znova v nich čakajú vysoké desiatky nezamestnaných na jedno voľné pracovné miesto. V Rimavskej Sobote stratil prácu každý 8. mladý človek. A bez práce je ich spolu už 40%.

No a akú zamestnanosť tipujem o rok? Tento krát sa zdržím, ale odporúčam čitateľom, aby si sami skúsili tipnúť konkrétne číslo a rovno sa aj s niekým staviť. Vyriechnúť konkrétne

číslo vás prinúti hlbšie sa zamyslieť nad všetkým faktormi a položenie peňazí na stôl vám pomôže, aby ste v prípade neúspechu nezabudli na svoju predikciu. Niektorí vám ju totižto veľmi rád pripomenie.

HN, 29.3. 2021

Nulové doplatky za lieky sú zlý krok

Martin Vlachynský

Máločo dokáže vyvolať také emócie, ako príbehy chorých ľudí, ktorí platia obrovské čiastky za lieky. Emocionálne prostredie je však živnou pôdou populizmu. Jeden príklad máme práve na stole.

Novelu zákona o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, ktorá stanovila nulové doplatky za lieky pre niektoré skupiny obyvateľov ešte vo februári, schválili minulý týždeň poslanci. Zákon by v prípade detí do šiest rokov mal byť účinný od apríla 2021 a v prípade vybranej skupiny dôchodcov od januára budúceho roka. Prečo je zavedenie nulových poplatkov populistickým a pre slovenské zdravotníctvo (a tým aj pacienta) zlým krokom?

Prvým dôvodom je náhly výpadok financií v zdravotníctve. Toto opatrenie znamená úbytok 50 - 60 miliónov eur v systéme, ktorý sa má pokryť "z úspor". V slovenskej realite to väčšinou znamená „nijako“ a v časoch finančne nekrytej pandémie už duplom. Ale toto je najmenší problém, ktorý sa dá pokryť finančnou injekciou od štátu (dúfajme, že nie len vyvoleným poistencom).

Populistický je najmä druhý dôvod – odpustenie poplatkov nerieši to, čo si väčšina voličov myslí. Problémom sú tisícové doplatky pacientov, nie pár eurové položky. Zrušenie doplatku nijako nerieši to prvé, ale len to druhé. Nulový doplatok sa totiž bude uplatňovať podľa doplatku najlacnejšieho lieku v danej referenčnej skupine. To znamená ak sú na výber 4 značky lieku s rovnakou účinnou látkou, doplatok je zrušený len pre ten najlacnejší. Tieto lieky už dnes spadajú pod takzvané ochranné limity. Tie boli vo výške 40 eur ročne pre deti, 48 eur pre invalidov, 120 eur ročne pre dôchodcov. Ochranný limit znamená, že doplatky pacientov z týchto skupín nemohli dokopy prekročiť dané sumy – všetko nad tú sumu poisťovne vracali. Ročne to činilo okolo 25 miliónov eur.

Čo ale tí nešťastní pacienti s tisícovými doplatkami? To sú v drvivej väčšine buď pacienti s [liekmi na výnimku](#), alebo ktorí z nejakého (objektívneho, alebo subjektívneho) dôvodu neužívajú najlacnejší liek zo skupiny. Tých sa však táto zmena nedotkne, platíť budú naďalej.

V systéme ochranných limitov existoval jeden problém, ktorý potreboval riešenie. Doplatky sa totiž preplácali až spätne po štvrťroku. Vo výnimočných prípadoch to znamenalo, že pacient musel čakať niekoľko mesiacov, kým mu vrátili doplatky v sume aj 10 - 15 000 eur. To sa dalo ale riešiť samostatne.

Za najhoršie ale považujem dlhodobý systémový dopad. Finančné náklady zdravotníctva budú ďalej prudko rásť. Prichádza množstvo inovatívnej, ale [mimoriadne drahej liečby](#). Prípad dvojmiliónovej Zolgensmy je len špičkou ľadovca. Budeme sa musieť rozhodnúť. Chceme z obmedzených verejných zdrojov financovať každodennú bežnú medicínsku spotrebu, alebo sa zdroje sústredia na [finančné riešenie skutočných katastrof](#)? V prvom prípade síce budeme mať preplatený každý paralen, no inovatívna liečba bude ešte nedostupnejšia. V druhom prípade si budeme za bežné lieky musieť zaplatiť, tak ako si platíme za chleba, pneumatiky či mobilný paušál, no ľudí s tisícovými platbami za lieky bude menej. Zároveň sa tým podporí aj ekonomický pohľad pacientov na svoje vlastné zdravie.

Zavedenie nulových doplatkov však nejde týmto smerom, ale podľa hesla „nech je to aké chce, hlavne, že je to zadarmo“.

SME, 26.3. 2021

Čo bude s PPA?

Monika Budzák

Pôdohospodárska platobná agentúra má čo robiť, aby odstránila nedostatky, udržala si akreditáciu a získala aspoň čiastočnú dôveru.

Forenzný audit odhalil, že v agentúre došlo asi až v 60 % z preskúmaných prípadov k neoprávnenému vyplácaniu finančných prostriedkov. Okrem niekoľko „pikošiek“ však výsledky auditu neboli zverejnené. Tajnosť bolo za uplynulé roky dosť a PPA, ktorá ročne rozdeľuje stá milióny eur, potrebuje viac ako ktorákoľvek iná inštitúcia aj kontrolu verejnosti.

Treba však povedať, že rozhodnutie ministerstva urobiť audit si zaslúži pochvalu. Po prevalení káuz je to jediný krok ako dôsledne preskúmať, čo sa v agentúre za posledné roky dialo. Nastavuje to zrkadlo nielen Slovensku, ale aj EÚ, ktorá dlho komunikovala postoj, že „netoleruje žiadne korupčné aktivity v poľnohospodárstve“. Až prevalenie káuz okolo dotácií na letisko a financovanie talianskej mafie z agrodotácií z roku 2018, ktoré viedli k protestom a rekonštrukcii vlády, čiastočne prebudili aj EK. Samozrejme, delenie kompetencií má zmysel a EK nemá možnosť neobmedzene rozhodovať a odkontrolovať všetko, čo sa na Slovensku deje. Na druhej strane, ide o financie z európskeho rozpočtu a tie by mali byť kontrolované, ak je v záujme EÚ podporovať vidiek a nie mafiánov. Alibistom na oboch stranách (SR a EÚ) nahráva fakt, že delenie kompetencií je pre bežného občana nečitateľné. Jediná účinná cesta ako zabrániť korupcii a neefektívnosti v budúcnosti ostáva obmedziť zdroje (loptička na strane EÚ) a sprehľadniť ich čerpanie (SR). Čím väčší aparát, viac programov, fondov a mechanizmov, tým väčšie riziko, že peniaze nepomôžu ľuďom v núdzi, ale postavajú do konkurenčnej výhody korupčníkov. Hoci sa rozpočet na Spoločnú poľnohospodársku politiku rokmi znižuje, stále ide o značne zdeformovaný systém, kde akákoľvek väčšia reforma narazí na odpor, predovšetkým zo štátov ako je Francúzsko.

Ako z toho von? Liečba začína priznaním si problému. Na Slovensku žiaľ tvrdíme, že stačí vymeniť personál a všetko bude fungovať ako po masle. Výsledkom je, že PPA je bez riadneho šéfa od decembra 2020, kedy bol vymenovaný dočasný riaditeľ (pôvodne na 2-3 týždne) a procesne sa stále čaká, čo bude. Ešte dôležitejšie ako ľudia je ale nastavenie procesov tak, aby umožnili čo najväčšiu kontrolu verejnosti. EÚ napríklad zaviazala členské štáty, aby zverejňovali zoznamy poberateľov agrodotácií ako aj ich sumy. Poberateľov v jednotlivých krajinách za posledné dva roky viete tak zistiť na verejne dostupných web stránkach. Aj tu je však priestor na zlepšenie pre PPA veľký. Na webe agentúry sa dlhším pátraním síce dostanete k zoznamu, no jeho funkcionality je obmedzená a nedozviete sa bližšie, čo presne bolo podporené. Síce zistíte, že poberateľ okrem priamej platby na plochu získal aj viazané priame platby za pestovanie plodín, neviete však za ktoré. Príkladom by mohli byť Holanďania, ktorých portál je aj v angličtine, presne viete zistiť, za čo konkrétne získali ktorí farmári dotácie a nezostáva tak priestor na konšpirácie či podozrenia. Čo by však bolo ďalším zásadným krokom k transparentnosti, je zverejnenie plôch, ktoré sú dotované.

Druhým problémom PPA je, že pri nastavovaní procesov stále musí balansovať medzi prísnosťou a jednoduchosťou. Keď sú pravidlá čerpania dotácií málo prísne, dochádza k podvodom. Ak sú príliš prísne, poctiví farmári mávnu rukou a radšej sa o ne ani neuchádzajú. Prísnosť si však občas zamieňa so zbytočnou byrokraciou. Tak napríklad pri žiadosti na dobytčie jednotky musí žiadateľ presne uviesť, na ktoré zvieratá žiada podporu, hoci si to vie PPA zistiť sama v Centrálnom registri hospodárskych zvierat. Takto by sme mali pokračovať aj pri ďalších opatreniach, kde sa viac ako na efektívnosť dbá na postup.

Zoznam reforiem je dlhý, komunikácia zo strany ministerstva kostrbatá a peňazí pre PPA veľa. Kým v minulosti stroškotali reformy na nedostatku financií, tentokrát to viazne hlavne

na nedostatku politickej vôle a manažérskych schopností. Pevne veríme, že ministerstvo už čoskoro presunie pozornosť z personálnych otázok na procesné a dočkáme sa transparentnej PPA, ktorá neplní titulky novin. Stredobodom pozornosti farmárov by totiž mali byť polia, lúky a lesy, nie štátne agentúry.

Agrobiznis, 7.4. 2021

Moja profesia môj hrad

Martin Vlachynský

Popri pandemickom hurhaji zanikajú skoro všetky ďalšie správy zo zdravotníckej politiky. Napríklad vedeli ste, že od začiatku tohto roka zanikla „praktická sestra“ a opäť tu máme „zdravotníckych asistentov“?

Vrávi sa, ako prišiel, tak odišiel. Pojem praktická sestra vymyslel minulý kabinet, teda vlastne ani nie kabinet, ale predseda zdravotníckeho výboru Štefan Zelník. V podstate sa jednalo len o zmenu pomenovania absolventa/ky strednej zdravotnej školy. To však vyvolalo veľký odpor „skutočných“ zdravotných sestier, teda tých s vysokou školou (alebo so strednou, ak to stihli ešte v starých časoch).

Nebudem trápiť čitateľa ďalším pojednaním o tom, koľko má kto odštudovaných a odpracovaných hodín, ani aké sú nariadenia EÚ a kto čo porušuje a neporušuje. Hádok o tom bolo dosť a minimálne pre túto vládu sa zmenou zákona uzavreli. Je však zaujímavé sa k tomuto konfliktu vrátiť s istým nadhľadom.

Existuje mnoho povolaní so štátom regulovaným vstupom. Len remeselných a viazaných živností je 128 a k tomu máme „veľké“ kontrolované povolania od notárov, cez architektov až po spomínané zdravotné sestry a lekárov.

Dôvodom je štátom regulovaná formálna kontrola kvality vstupných (a niekedy aj priebežných) vedomostí a zručností týchto povolaní. Tá má zaručiť, že nie je podliezaná úroveň kvality, ktorú si štát určil ako minimálnu. No takáto regulácia nesie aj nemalé náklady. Tým nákladom je zníženie dostupnosti služieb.

Pandémia nám dala mnoho príkladov. Je problém s trasovaním, lebo trasovať môže len študovaný hygienik. Robiť testy môže len človek s medicínskym pozadím. Nehovoriac o službách v nemocniciach, kde je nedostatok lekárov a sestier už štandardom.

Čo s tým? Spraviť z povolania anesteziológov voľnú živnosť? Rekvalifikovať čašníkov? Samozrejme, že nie. Ale je to vhodný moment zastaviť sa a zamyslieť, nakoľko dnešný regulačný rámec povolání reálne slúži na zachovávanie kvality, alebo je viac v zajatí konkrétnych profesných záujmov.

Niektoré príklady sú až príliš okaté. Už roky sa verejne hovorí o kvalifikovaných lekároch a sestrách z Ukrajiny, ktorí na Slovensku pracujú ako upratovačky a skladníci, pretože sa nevedia dostať cez byrokratickú bariéru uznania ich kvalifikácie. Počas pandémie by sa boli zišli ako soľ, no vláda si ich [všimla až teraz](#) a hneď narazila na už tradičnú kritiku lekárskeho odboru.

Iné príklady si vyžadujú skôr flexibilitu na strane (väčšinou štátnych) inštitúcií. Naozaj je v núdzovom stave nutné používať na trasovanie vyštudovaných epidemiológov (a následne nestíhať), keď už mesiace existujú certifikované [online kurzy trasovania](#) od špičkových svetových univerzít?

Nie je to však celé len o pandémie. Dopyt po službách spojených s manažmentom zdravia jednotlivca rastie a bude rásť. Nielen preto, že v priemere starneme a všetko nás bolí trochu viac, ako pred 10 rokmi. Ale aj preto, že samotný svet týchto služieb rastie do šírky. Už to nie je len skalpel, injekcia a tableta. Už sú to aj wearables, aplikácie, dátová analýza, cvičebné systémy, stravovacie schémy, finančné plánovanie... Bude rásť retailové zdravotníctvo ([Walmart](#), [CVS](#) a [Walgreens](#) sú všetci veľkými investormi) s ponukou mnohých [mid-level služieb](#). Bude pribúdať profesií spojených s manažmentom zdravia, ktoré nebudú spadať do preddefinovaných kolóniek „lekár“, „zdravotná sestra“, „sanitár“. Bude Slovensko súčasťou tohto trendu?

Kritik začne kričať: „Vy tu chcete anarchiu! Hocičo bude fušovať do hocičoho! Kde je kvalita? Kde sú pravidlá?“ Ale to je nezmysel. Spotrebiteľ sleduje kvalitu a žiada ju. Potrebný je však posun od cieľovania (ne)splnenia formálnych kritérií k cieľovaniu výsledkov, k jasnému zadefinovaniu zodpovednosti a k väčšej slobode pacienta-spotrebiteľa vo výbere kvalitatívnych regulácií. Ak raz skončím v domove pre seniorov, bude ma zaujímať skôr to, či mám bolesti, depresiu, alebo preležaniny. Nie to, aké sú tabuľkové stavy personálu a či filipínska sanitárka má tie správne papiere.

Trend, 25.3. 2021

Lepšie ako úradníci s kariérou pomôžu podnikatelia

Róbert Chovanculiak

Na Slovensku sa dlhodobo hovorí o tom, že máme problém s celoživotným vzdelávaním dospelých a kariérnym poradenstvom mladých ľudí pri výbere školy a odboru.

Doteraz sme k tomuto problému pristupovali tradičným spôsobom, ktorý sa dá opísať asi takto: „Máte nejaký problém? Schváľte zákon, v ktorom bude napísané, že majú

existovať inštitúcie zodpovedné za jeho riešenie a tieto ho budú riešiť tak, aby dobre bolo.

Donedávna sme mohli túto anomáliu v sedavom školstve ospevovať len v teoretickej rovine. Vďaka portálu uplatnenie.sk však už máme aj prvé dáta. Prví absolventi prešli bránami škôl a majú za sebou dva roky na trhu práce. A tak sa môžeme pozrieť, ako dopadli.

A tak pri kariérnom poradenstve pre mladých ľudí vznikol v školskom zákone paragraf 131, kde sa píše, že „kariérové poradenstvo je zamerané najmä na zosúladzovanie kariérového vývinu žiaka s jeho individuálnymi predpokladmi a záujmami a potrebami trhu práce“. Túto úlohu hodili na kariérnych poradcov na školách. K tomu vznikli stovky strán rôznych metodických materiálov a odborných metodík a nedávno aj regionálne centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, ktoré to všetko majú „metodicky usmerňovať“.

V zásade podobný modus operandi bol aj pri celoživotnom vzdelávaní, kde sa to všetko ešte obsypalo peniazmi z eurofondov a napísali sa nejaké dlhé stratégie a akčné plány. Tejto téme sa ušlo miesto aj v rámci informatizácie verejnej správy. Najskôr vznikla Národná sústava kvalifikácií, ktorá stála 25 miliónov eur. Nachádzajú sa v nej tisíce kvalifikácií neprehľadne rozdelených do rôznych úrovní a stupňov. Následná kontrola údajov ukázala, že 17 percent kvalifikácií nepatrí pod to, čo je kvalifikácia, a ďalších 14 percent malo zle pridelené stupne. Najvtipnejšie nie je, že to bolo drahé a nefunguje to, ale že nám to chceli Česi poskytnúť bezplatne, no bývalý minister školstva Čaplovič to odmietol.

Paralelne s Národnou sústavou kvalifikácií vznikala aj Národná sústava povolání. To je v zásade rovnaký príbeh. Zbytočné, drahé a v praxi nepoužiteľné. Dokonca mali byť tieto dve databázy prepojené, ale to sa nikdy nepodarilo. A nikomu to neprekáža. Ak sa vám zdá čudné, že máme dve databázy opisujúce nároky na pracovné miesta, tak si sadnite, lebo máme tri. Treťou sú vzdelávacie štandardy, ktoré sa majú používať v školách a opisujú v princípe niečo podobné ako dve národné sústavy.

No a teraz si pre istotu ľahnite, pretože sa bude robiť štvrtý projekt. V roku 2019 podpísal Štátny inštitút odborného vzdelávania zmluvu na nový eurofondový projekt s názvom Systém overovania kvalifikácií v SR v hodnote takmer 12 miliónov eur.

Asi nikoho neprekvapí, že výsledky sa ani v jednom prípade nedostavili. Tradičné spôsoby z 20. storočia v 21. storočí nefungujú a je otázne, či vôbec niekedy fungovali. Ale dá sa to aj inak. Stačí zabudnúť na úradníkov a pozrieť sa na to, čo robia podnikatelia.

Tí prišli v posledných rokoch s inováciou, ako možno pomôcť ľuďom správne si vybrať kariéru, školu a následne sa aj v dospelom živote vzdelávať. A, samozrejme, ako na tomto všetkom zarobiť peniaze, aby ich biznis mohol napredovať. Touto inováciou je investovanie do ľudského kapitálu cez dohody o zdieľanom príjme (tzv. income share agreement).

Dnes už existuje viacero spoločností, ktoré vám výmenou za podiel na vašej budúcej mzde poskytnú komplexné služby poradenstva, mentoringu, kariérneho rastu a predovšetkým vzdelania. Ak by to tak nebolo, tak tieto spoločnosti veľmi rýchlo skrachujú. Dohoda o zdieľanom príjme je totižto de facto záruka vrátenia peňazí. Ak vám títo ľudia nepomôžu, tak vy im nič nezaplatíte. A táto inovácia sa postupne presúva od mladých ľudí, odborného a vysokoškolského štúdia, k vzdelávacím kempom pre dospelých a plnohodnotnému celoživotnému vzdelávaniu.

Začať využívať túto inováciu aj u nás na Slovensku znamená dve veci. Po prvé zistiť, či a ako umožňuje slovenská legislatíva uzatvárať dohody o zdieľanom príjme. Ak je tam náhodou nejaký regulačný problém, tak ho hneď odstrániť. Po druhé by mal samotný štát začať využívať tento princíp financovania vzdelania, napríklad pri rekvalifikačných kurzoch. To znamená, že štát by nemal platiť za náklady – odučené hodiny na školeniach. Ale za výsledky – úspešný absolvent na trhu práce.

SME, 7.4. 2021

Kto zaplatí vyššiu daň z bývania

Martin Vlachynský

Výmena na stoličke Ministra financií prišla práve v dobe úvodnej prípravy daňovej reformy. Jej významnou súčasťou by mal byť nárast majetkových daní, najmä dane z nehnuteľností, ktorej výnos by mohol v blízkej budúcnosti vzrásť 2-4 násobne.

Dnešná metóda zdaňovania podľa metrov štvorcových obytnej plochy by s istotou vyvolala veľký odpor obyvateľstva (veľa nízkopríjmových ľudí žije v domoch s veľkou plochou, najmä

dôchodcovia), preto sa uvažuje o použití komplexnejších metód zdanenia, vychádzajúcich z odhadnutej trhovej hodnoty nehnuteľnosti. To by malo zaručiť finančne únosnejšie rozdelenie daňovej záťaže naprieč majetkovými skupinami.

V INESS sme už viackrát upozorňovali (napr. tu či tu), že toto zadanie sa v slovenskej realite nemusí podariť. Nemálo nízkopríjmových ľudí býva v reálne drahých nehnuteľnostiach (dedičstvo, reštitúcie, alebo jednoducho silný cenový rast v ich štvrti). To si uvedomuje aj ministerstvo a preto špekuluje o možnosti vytvárať daňový dlh, splatný pri predaji, alebo dedení.

Ak vynecháme tento príklad, aký bude efekt dane na zvyšok obyvateľov? Najnovší výskum profesora University of Chicago Christophera Berryho na amerických dátach naznačuje, že americké dane z nehnuteľností sú systematicky regresívne – teda proporčne viac zdaňujú lacnejšie nehnuteľnosti ako tie drahšie.

Nie je to pritom úmysel. Daň z nehnuteľností je v USA lokálna záležitosť a existuje veľké množstvo daňových schém, aj viacero procesov ocenenia budov. Napriek tomu pri porovnaní trhových dát 26 miliónov transakcií v období 2007 - 2017 s odhadnými cenami používanými na vyrubenie dane prišiel k záveru, že odhadné ceny systematicky nadstreľujú trhovú cenu nehnuteľnosti pri lacnejších a podstreľujú cenu pri drahších nehnuteľnostiach. Rozdiel nebol malý. Nehnuteľnosti v najnižšom cenovom decile (10 % najlacnejších) platia viac ako dvojnásobnú efektívnu daň oproti nehnuteľnostiam v najvyššom decile (10 % najdrahších) v rámci jednej daňovej jurisdikcie. V niektorých oblastiach sa dá toto vychýlenie spätne vypočítavať minimálne do 70. rokov minulého storočia. Pozor, bavíme sa ale o efektívnej dani (pomere dani k cene), nie o nominálnej (absolútnej) hodnote, tá je samozrejme oveľa vyššia pri drahších nehnuteľnostiach.

Čo je dôvodom tejto regresivity? Profesor Berry ich identifikoval viacero. Sem-tam je to klasický „filmový“ dôvod - prepojenie medzi samosprávou a miestnou bohatou klikou. Častejšie sú dôvody technické. Napríklad neschopnosť samosprávy udržať tempo oceňovania s tempom rastu trhových cien, ktoré sa v danom období prejavilo skôr pri luxusnejších nehnuteľnostiach. Napr. New York má dokonca stanovený maximálny ročný nárast odhadnej hodnoty. Naopak, v prípade prudkého prepadu cien nehnuteľností zase odhadné ceny neklesali tak rýchlo ako trhové, čo sa týkalo skôr lacnejších domov. Extrémna situácia nastala v Detrote, kde bola v roku 2010 uvalená daň na odhadnú hodnotu v priemere 11-krát vyššiu, než bola skutočná predajná cena domu v ten rok a pri najlacnejších 25% domov bola daň uvalená v priemere na 24-násobne vyššiu (!!) odhadnú hodnotu, než bola skutočná predajná cena. Inak povedané, kým štvrtina najlacnejších domov v roku 2010 sa predala v priemere za 1700 dolárov (nie, to nie je preklep, ale obraz kolapsu Detroitu – väčšina bola zabavená a predaná bankami), odhadná hodnota na daňové účely bola 41 000 dolárov. Odhad hodnoty vychádza z historických cien a teda vždy pozerá do minulosti, nie prítomnosti. V USA tento sklz dosahuje dva, ale niekde aj štyri roky, čo je dosť času na koniec realitného boomu a rozbehnutie krízy.

Berry však tvrdí, že regresivita dane z nehnuteľností nie je daná len takýmito lokálnymi faktormi, ale je systémová.

Odhadná cena sa odvíja od priemernej ceny predanej nehnuteľnosti v danej oblasti. To nevyhnutne znamená, že nehnuteľnosti s podpriemernou trhovou cenou sú pri odhade nadstrelené a s nadpriemernou cenou podstrelené. Napríklad priemerná trhovú cena trojizbáku v Petržalke v roku 2020 je povedzme 130 000 eur. Ak má môj petržalský trojizbák starú kúpeľňu a hnusnú kuchynskú linku, predá sa len za 110 000 eur. Odhadná cena na účely dane však je 130 000 eur, pretože o starej kúpeľni a hnusnej linke viem len ja a nový majiteľ.

Podobne tak odhadcovia v USA pracujú s obmedzenými informáciami o stave nehnuteľností. Vedia polohu, vedia napr. rozlohu kúpeľní či rok kolaudácie, väčšinou vedia o niektorých zjavných exteriérových charakteristikách ako je napríklad bazén alebo tenisový kurt. Nevedia však podstatnú časť informácií o úrovni údržby, vnútorného vybavenia a (zlo) zvykoch susedov. Niekedy dokonca odhad ešte upravujú zlým smerom, napríklad keď oblasť („neighbourhood“ alebo „township“) použitá na daňový odhad nebola vytvorená na základe ekonomickej geografie, ale nejak inak. Tým pádom sú ukotvení k priemernej cene v okolí, čo vedie k vyššie spomínanému efektu nadstreľovania a podstreľovania odhadenej ceny.

Nový model zdaňovania bývania sa môže tváriť vedecky a odborne, vždy však bude iba modelom trhových cien, nie odrazom reality. A každý model má v sebe nedokonalosti, ktoré následne vedú k iným výsledkom politiky, než bolo pôvodne zamýšľané. V prípade Slovenska je veľká šanca, že zvýšenú daň z nehnuteľností zaplatí nižšia a stredná trieda. Slovensko je stále značne rovnostárske, bohatých ľudí s drahými nehnuteľnosťami je tu oveľa menej, ako v USA či v západnej Európe. Ak je zámer zvýšiť výber dane 2-4 násobne reálny, tak len z „bohatých“ ľudí sa takéto zvýšenie vyskladať nedá.

SME, 1.4. 2021

Aká je úloha škôl v spoločnosti?

Róbert Chovanculiak

Asi sa zhodneme, že na odpovedi sa nezhodneme. Koľko ľudí, toľko názorov. Pri hľadaní odpovede je však užitočné si školy rozdeliť na dve skupiny. Tie základné a vyššie.

Pri základných školách by sme mohli nájsť zhodu aspoň na základných úlohách, ako získať gramotnosť, nezabiť

prirodzenú zvedavosť detí a zabezpečiť pre ne bezpečné a príjemné prostredie, keď sú rodičia v práci. A následne sa môžeme pohádať o všetkých možných detailoch.

Pri vyššom vzdelávaní je však situácia výrazne jednoduchšia a menej polemická. Úlohou stredných odborných a vysokých škôl je pripraviť mladých ľudí na ich kariéru. Napriek tomu sa pravidelne stretávam s názorom, že tomu tak zďaleka nie je. Že tieto školy tu nie sú pre zamestnávateľov, aby pre nich školili pracovnú silu. Najčastejšie tento názor artikulujú odborníci na školstvo alebo učitelia a vedúci samotných škôl.

Mám dva problémy s týmto názorom odborníkov. Po prvé, že realita im často dáva za pravdu, a po druhé, že by to tak nemalo byť.

Majú pravdu

Dnes to, nanešťastie, vyzerá tak, že stredné a vysoké školy často nepripravujú svojich študentov na ich budúcu kariéru. Problém má niekoľko úrovní. Nejde len o kvalitu vyučovacieho procesu, ale aj o štruktúru odborov, slabý dôraz na praktické zručnosti, absenciu kontaktu s praxou, zbytočnú dĺžku vzdelávania a nakoniec nadvzdelanie.

Výsledkom je, že z každoročnej nádielky absolventov stredných škôl sa na trhu práce uchytiť len 30 percent. Zvyšok pokračuje na vysokej škole (približne polovica absolventov) alebo ostane nezamestnaný či mimo evidencie (približne pätina absolventov). V zamestnanosti mladých ľudí sme spomedzi európskych krajín na 6. mieste od konca. Pod nami sú len krajiny ako Srbsko, Rumunsko, Bulharsko, Taliansko a Grécko.

Pri vysokých školách taktiež nie je príliš veľa dôvodov na radosť. Tu absolventi majú síce nižšiu mieru nezamestnanosti, ale pracujú na miestach, ktoré nevyžadovali vysokoškolské vzdelávanie. Za poslednú dekádu pribudlo približne 300-tisíc vysokoškolákov. A z nich približne polovica si našla prácu, na ktorú nepotrebovali študovať vysokú školu. Ich to stálo päť rokov produktívneho života a daňových poplatníkov stovky miliónov eur.

Nemali by mať pravdu

Tento stav nepovažujem za optimálny. Absolventi vyššieho vzdelávania by mali dosahovať lepšie výsledky na trhu práce. A to nepíšem preto, lebo si myslím, že vzdelávanie je tu na to, aby sa mohli točiť kolesá kapitalizmu, alebo preto, že ma platí priemyselná lobby. Myslím si to preto, lebo si to myslí drvivá väčšina ľudí vstupujúcich do vyššieho vzdelávania. Mladí ľudia študujú na stredných a vysokých školách, aby si následne našli dobré zamestnanie a mohli sa venovať kariére.

Samozrejme, nemusí to platiť pre všetkých. Nazdávam sa, že existujú aj mladí ľudia, ktorí idú študovať, aby si predĺžili detstvo, odložili povinnosti dospelého človeka alebo mali možnosť študovať rôzne zaujímavé, aj keď nepraktické veci. Teóriám o kultúrnom „pozdvíhovaní ducha“ vysokými školami neverím, navyše si myslím, že urážajú stredoškolských učiteľov.

Štúdium s minimálnou šancou na využitie v kariére nie je samo osebe problém. Musíme si však priznať, že toto sú luxusné

statky, ktoré majú vysokú cenu, a neexistuje dôvod zaraďovať ich medzi sociálnu politiku vo forme bezplatného štúdia. Keď chcú ľudia luxus, majú si zaň zaplatiť. A nie nárokovať si od daňových poplatníkov, aby sa im na to skladali. Ale to isté, ak nie ešte vo väčšej miere, platí aj pre vyššie riešené štúdium, ktoré pomáha absolventom rozbehnúť ich kariéru. Aj oni by si mali platiť za vzdelanie. Inak je výsledkom regresívna politika, keď sa chudobnejší občania nedobrovoľne skladajú na luxusnú spotrebu alebo investíciu do kariéry tým bohatším.

Takže aká je úloha škôl v spoločnosti? Určite sa nezhodneme na odpovedi, ale mali by sme sa zhodnúť na tom, kto má o tom rozhodovať. Súhlasím, že by o úlohe škôl v spoločnosti nemali rozhodovať zamestnávateľa a priemysel. Ale ani odborníci alebo nebodaj samotní učitelia, dekaní či riaditelia škôl. Mal by o tom rozhodovať dopyt zákazníkov ochotných platiť za svoje vzdelanie. Samotní študenti.

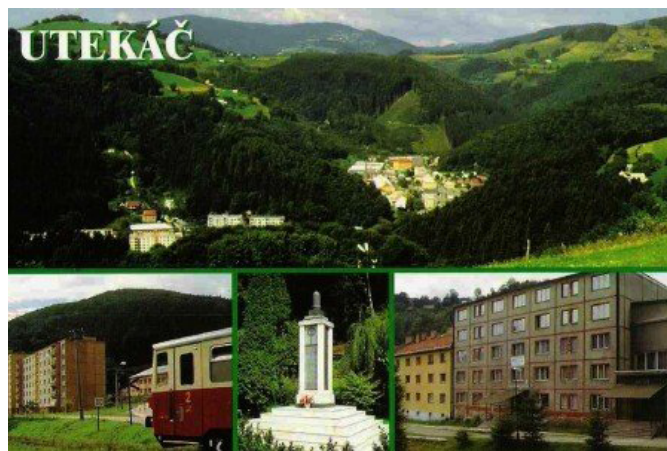
Denník N, 30.3. 2021

Ked' pomoc nepomáha

Martin Vlachynský

Ak by som si mal vybrať jednu obľúbenú verejnú inštitúciu, bol by to Najvyšší kontrolný úrad. Jeho zistenia v pravidelnom rytme kazia politikom deň, bez ohľadu na stranu a volebný výsledok. Najnovšie [prišiel so záverom](#), že „Štátna pomoc okresom je neefektívna a neúčinná.“

Teda, nieže by sme to nevedeli. Už kdesi okolo roku 2012 sme v INESS analyzovali vývoj nezamestnanosti v okresoch a prišli sme k záveru, že konvergencia nenastáva, chudobné okresy ostali chudobné. O 10 rokov neskôr tu máme podobný záver: „Na základe získaných dát konštatuje, že nepodporené okresy napredovali rýchlejšie, tie menej rozvinuté so sebou nepotiahli a aj bez pomoci štátu zaznamenali hospodársky rast, zvýšila sa v nich kvalita života.“

Štát na každý problém aplikuje jednotnú metodiku. Vymyslí nejakú funkciu či organizáciu, v tomto prípade splnomocnenca vlády pre menej rozvinuté regióny, z ktorého sa stal Úrad podpredsedu vlády Slovenskej republiky pre investície a informatizáciu a z toho zase Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky. K funkcii prideli zdroje (v tomto prípade 74 miliónov na 5 rokov) a funkcia následne začne problém týmito peniazmi posýpať.

Nemožné na počkanie, zázraky do troch dní? Ale kdeže. Nemusíte byť ekonóm, aby ste tušili, čo sa stane. V lepšom prípade po tých peniazoch hladné regióny skočia ako pes po pečenej krkovičke a zaplátajú nimi niektoré z mnohých dier, ktoré im vznikajú kvôli nedotiahnutej decentralizácii, teda kompetenciám bez peňazí. Napríklad diery na cestách. V horšom prípade si z týchto peňazí prílepsi miestny podnikateľ s dobrými kontaktmi. Veď citujme NKÚ: „Akokoľvek bola takáto snaha z pohľadu menej rozvinutých regiónov legitímna, riešenie zamestnanosti cez napr. nákup traktora, rozšírenie čističky odpadových vôd či výmenou zastaranej výrobnéj technológie v súkromnej spoločnosti nepovažuje NKÚ za účelné a hospodárne použitie štátnych financií.“

Dotiahnutie decentralizácie, zmeny minimálnej mzdy, zákonníka práce, reforma vzdelávania – nemám už priestor rozpísať sa, ako skutočne pomôcť regiónom. Z tohto príbehu ale vyplýva aj druhý záver, ktorý sa mi sem našťastie zmestí. Ak štát zistí, že niečo nefunguje (hoci my analytici to hovoríme od začiatku, stačí počúvať), mal by to okamžite zastaviť, zrušiť a peniaze ušetriť. Čo myslíte, stane sa tak v tomto prípade?

HN, 12.4. 2021

Má byť škola inkubátorom alebo simulátorom?

Róbert Chovanculiak

Článok [Aká je úloha škôl v spoločnosti?](#) splnil svoju úlohu a rozprúdil debatu. V reakciách zaznelo [niekoľko argumentov](#), ale aj [nepochopení](#), na ktoré sa sluší reagovať.

Celá diskusia by sa dala zarámčovať do dvoch predstáv o úlohe škôl, ktoré Vladimír Burjan, odborník na vzdelávanie, raz výstižne pomenoval ako: simulátor vs. inkubátor.

Škola ako simulátor vychádza z predstavy, že vzdelávanie má byť akousi prípravou na to, čo sa deje vonku mimo školy a má obsahovať čo najviac praktického vzdelania použiteľného v reálnom svete.

Naopak, škola ako inkubátor znamená, že škola by mala byť bezpečné miesto, ktoré izoluje dieťa od toho, čo sa deje vonku a vytvára preň priestor, kde si môže dopriať čas rozvíjať svoje zručnosti a nezaoberať sa praktickými problémami.

Pointou môjho článku malo byť to, že vyššie vzdelávanie by sa malo skôr podobať na simulátor. A prvý a druhý stupeň vzdelávania na základných školách skôr na inkubátor. Jedna reakcia na môj článok toto nepochopila. A druhá to rozporovala.

Nepochopenie

Pavel Sibyla vo svojom blogu vykresľuje klasickú situáciu na školách, keď sa žiaci pýtajú svojho učiteľa, na čo im toto a ono učivo bude v živote. A obhajuje nepraktické vzdelávanie metaforou z futbalového tréningu, ktorý sa nutne nepodobá na hranie futbalu. S tým súhlasím a zároveň pripomínam, že v pôvodnom článku som v úvode zdôrazňoval, že idem riešiť vyššie, odborné vzdelávanie. Na prvom a druhom stupni naozaj nevidím dôvod na kariérne vzdelávanie.

Dokonca si myslím, že naše dnešné základné školy sú príliš simulčné a málo inkubačné. Zo základných škôl máme akési simulátory „vzdelávacích fabrik“, kde je presne nalinkovaný „výrobný proces“ – žiak dokáže rozobrať vetnú skladbu a vymenovať dôležité podniky v Hornonitrianskej kotline – a následne je manažmentom odmeňovaný v podobe dobrých známok alebo karhaný v podobe zlých známok.

Viem si predstaviť aj oveľa viac inkubačné prostredie, kde dieťa nebude kolieskom v mašinérii vzdelávacích plánov, ale bude mať priestor sa komplexne venovať tomu, čo ho zaujíma, bez ohľadu na to, čo zaujíma Štátny pedagogický ústav a budovať si rozhľad. A spätná väzba nebude vo forme arabských čísel, ale napríklad vo forme motivačného rozhovoru s učiteľom, či úspešného dokončenia spoločného projektu s kamarátmi.

Rozpor

Presne opačne vnímam reakciu Martina Makaru. Ten by chcel aplikovať princípy inkubátora aj na vyššie vzdelávanie a odizolovať svet prípravy dospelých ľudí na kariéru od reálneho sveta. Najlepšie je to vidieť v jeho predstave, že by sme sa nemali snažiť o „Ekonomicky realistické riešenie: vzdelávanie sa musí väčšmi prispôsobovať ekonomike.“ Ale naopak o „Humanisticky vizionárske riešenie: ekonomika sa musí väčšmi prispôsobovať človeku, jeho záujmom, aspiráciám a dispozíciám.“

Takéto riešenie však nie je ani tak vizionárske ako silno utopické. Je to moderná verzia vízia sveta, kde sa moria zmenia na malinovku a ľuďom budú lietať pečené holuby priamo do úst. Neexistuje realita, kde si každý rok nájdú prácu vo svojom odbore tisíce politológov, sociológov, pedagógov, filozofov a právnikov, a zároveň neskolabujú hospodárstvo a verejné financie. Môžeme o tom písať referáty na filozofických katedrách, ale s realitou to nemá nič spoločné. Jednoducho zatvárať dospelých ľudí do vzdelávacích inkubátorov, kde päť rokov žijú v bubline odrezaní od reálneho sveta za peniaze druhých (!) je zlé vyššie vzdelávanie. V istom momente sa musíme rozhodnúť, kde končí verejné školstvo platené z daní a začínajú koničky. Aj návšteva posilňovne alebo jogy rozvíja telo a ducha a neplatíme ju z daní.

Našou víziou by mal byť skôr systém, ktorý nechrlí každý rok tisíce absolventov, ktorí po vzdelaní ostanú sklamaní a s pocitom nenaplnenia svojich ambícií sa sťažujú na zlý

vzdelávací systém. Samozrejme, aj v tomto systéme by mali ľudia študovať a robiť, čo ich baví, ale nikto by im nemal sľubovať vzdušné zámky. Príkladom takéhoto systému je napríklad dohoda o zdieľanom príjme, kde študenti financujú svoje vyššie vzdelávanie predajom podielu na svojej budúcej mzde. Takto musia ísť školy s kožou na trh.

Ich budúcnosť je silno zviazaná s budúcnosťou ich absolventov. Už si nemôžu dovoliť päť rokov premrhať čas svojich pedagógov a študentov zbytočnými cvičeniami, ktoré síce poskytujú príjemné rozširovanie obzorov, ale k praktickým výsledkom nevedú. Musia robiť všetko preto, aby zabezpečili svojim absolventom kvalitnú kariéru. Jednoducho musia vytvoriť realistický simulátor, ktorý pripraví absolventov na reálny svet.

Denník N, 14.4. 2021.

Ako sa zapísať do histórie

Martin Vlachynský

Kde začať? Minimálne finančné plánovanie, absencia ukazovateľov kvality a ich kontroly (všimol si niekto, že už 17 mesiacov nemáme predsedu Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou a vlastne ani nikomu nechýba?), starnutie zdravotníkov, chýbajúce špecializácie, neefektívne nemocnice a tak ďalej a do nekonečna.

O problémoch a potrebách zdravotníctva sa popísali stohy papiera. Nejdem sa im v tomto texte venovať. Problémy sa ministrom prihlásia samé, o to pokoj. Od roku 2006 sa však diskusia o slovenskom zdravotníctve pohybuje v istom názorovom vákuu. Nebavíme sa o tom, aký systém vlastne chceme. Aké sily v ňom majú pracovať, kto má mať akú úlohu. Bavíme sa dookola len o potrebách – viac peňazí, lepšie dáta, viac inovácií. A samozrejme, viac „odborníkov“ – ako keby drvivá väčšina ministrov neboli lekári. Lenže každý odborník sa stáva v momente nástupu na vysokú funkciu v prvom rade politikom, či chce, alebo nechce.

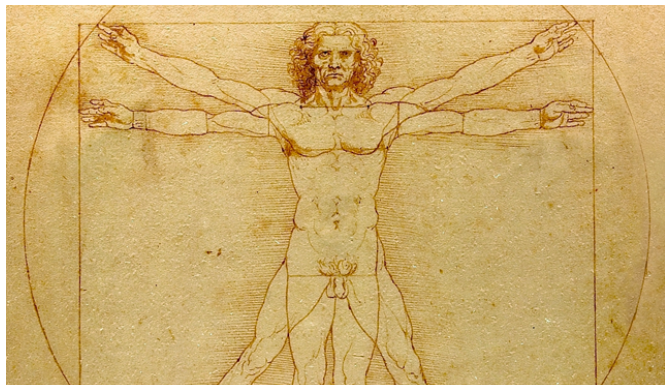
Ľudia bohatnú a ich dopyt po lepšom zdraví sa zvyšuje rýchlejšie ako dopyt po iných statkoch. Inovácie rozširujú ponuku tovarov a služieb nielen v oblasti „tradičnej“ zdravotnej starostlivosti a liekov, ale vytvárajú sa celé nové pododvetvia (wearables, aplikácie, cvičebné a rehabilitačné systémy, inancné nástroje v podobe špecializovaných poistení a pod.).

No a socializované zdravotné systémy sú „obecnými pastvinami“, ktoré motivujú ľudí k ekonomicky nadoptimálnej spotrebe.

Pandémia mala byť demonštráciou sily štátu a centrálného riadenia zdravotníctva v kritických časoch. Miesto toho nastalo fiasko. Od prvotného zmätkovania s ochrannými prostriedkami a testovaním (pamätáte si zákaz komerčných PCR testov?), cez neporiadok v profilovaní nemocníc, ignoranciu ambulantnej liečby, tragikomické (ne)povoľovanie lvermektínu či Sputnika až po totálne dátové a IT zmätky.

Nový minister si môže zvoliť pohodlný, 15 rokov prešliapávaný chodníček. Rozprávať o potrebe viac peňazí, zašomrať si na slabý vplyv štátu v slovenskom zdravotníctve (veď štát kontroluje len kompletnú legislatívu, mzdovú agendu, väčšinu lôžok, väčšinu poistencov, určuje množstvo zdrojov v systéme, pravidlá na vstup liekov...) či zisk (mám pre neho úžasnú správu, zisk sa úspešne darí zo systému vymazávať už aj u súkromníkov) a prisľúbiť odborné riadenie oprotene od politiky. Nastaví stratégie, založí expertné skupiny a posväť akčné plány. Dá si jedno-dve „posledné“ oddžovanie nemocníc, naleje niečo do štátnej poisťovne, aby prežila ďalších 12 mesiacov, tu a tam prihodí stovku či dve na odmenách zdravotníkom a prestrihne zopár pások na nemocničných pavilónoch zrekonštruovaných z Fondu obnovy. Teda, snád' to stihne, pretože priemerná doba funkčného prežitia ministra zdravotníctva za posledných 15 rokov je presne 22 mesiacov. A to milostivo nerátam dvoch zastupujúcich ministrov. O pár rokov bude aj on zabudnutý, ako drvivá väčšina jeho predchodcov.

Alebo si povie, že sa pokúsi zapísať do histórie. Že to spraví inak.

Že sa prestane na zdravotníctvo pozeráť ako na uzavretý systém, v ktorom treba len rozdeliť peniaze a rozkazy. Miesto toho začne zdravotníctvo vnímať ako otvorený systém produkujúci tovary a služby podľa potrieb pacientov – zákazníkov. Systém, v ktorom dochádza k interakcii spotrebiteľov, poskytovateľov, sprostredkovateľov, kde existuje spotrebiteľské správanie a podnikateľské objavovanie. Priestor, kde môžu fungovať inovácie nielen medicínske, ale aj finančné a produktové. V ktorom má zmysel investovať a očakávať návratnosť, tak ako má zmysel podnikať vo výrobe áut alebo softwaru.

Nebudem tu a teraz vymenovávať, čo konkrétne to znamená. Na to bude ešte priestoru dosť – treba však najskôr chcieť. Bude to znamenať veľa škripania zubov, politický odpor, otázky znepokojených voličov a nepríjemné titulky v novinách. Ale čokoľvek iné sa na zmenu bude iba hrať.

Zdravotnícke noviny, 15.4. 2021

Prečo potrebujeme viac adresnosti v sociálnom systéme

Radovan Ďurana

Sociálne systémy museli počas pandémie reagovať na zmenenú situáciu občanov. Radovan Ďurana reagoval na otázky novinárky Evy Frantovej z denníka Pravda, ktoré sa dotýkajú nielen dávok, ale aj filozofie sociálneho systému a jeho vnútorných nedostatkov. Tu vám prinášame ich plné znenie:

EF: Považujete systém sociálnej podpory na Slovensku za fungujúci?

RD: Sociálny systém dnes zabezpečuje redistribúciu zdrojov pre väčšinu populácie krajiny. Dôchodcom poskytuje viac ako 80 % ich príjmov a garantuje im v podstate bezplatné zdravotníctvo. Podobne nezamestnaným, a aj zdravotne ťažko postihnutí majú k dispozícii rôzne druhy podpôr. Systém, ktorý presúva 10 mld. eur medzi ľuďmi, spravujú ho desiatky tisíc úradníkov, musíme označiť ako „fungujúci“. Problém však nastane hneď v momente, keď si položíme otázku efektívnosti. V zásade je sociálny systém navrhnutý tak, aby dával nejakú podporu každému, ale plošná podpora je v súčte veľmi drahá. Preto je veľa poberateľov nespokojných. Sociálny systém by mal byť podstatne viac adresný, čo sa veľmi nedá dosahovať, ak je riadený centrálnou, ako na Slovensku. Mal by podporovať ľudí, ktorí sú skutočne v núdzi, skutočne odkázaní a skutočne sa nemohli zabezpečiť, či poistiť. Príkladom je prídavok na dieťa, ktorý financuje zo svojich daní široká stredná trieda a zároveň ho aj, ponížený o náklady na byrokráciu, poberá. Slovenský sociálny systém by mal viac hľadiť na príjmové a majetkové pomery občanov, dnes sa paradoxne testujú dávky len pre tých najviac odkázaných (DHN a ŽPZ, prípadne niekedy sociálne služby). Sociálny systém by mal reagovať na situácie odkázanosti, bohužiaľ dnes na príkladoch materskej, či otcovskej vidíme opak. Zvyšovanie dávok, či uľahčovania čerpania z titulu nároku, nie potreby.

EF: Očakávate, že sa situácia po skončení pandémie ešte zhorší?

RD: Sociálny systém pochopiteľne nemôže byť univerzálny nastavený tak, aby obstál aj v časoch pandémie. Preto je normálne, že dočasne dochádza k úpravám dávok, aj keď často bez dostatočného zamyslenia. Vidíme to na rastúcom objeme úspor domácností. Avšak, vzhľadom na obrovský deficit, a prudko zvýšený dlh, sa budú ťažšie hľadať zdroje na nové sociálne výdavky. Optimista by povedal, že nastane ideálny

čas na revíziu sociálnych výdavkov a zvyšovanie efektivity. Pesimista by povedal, na príklade novej tehotenskej dávky, že slovenským politikom nerobí deficit žiadne starosti.

EF: Mnohí sa cez schémy podpory neustále prepádajú, hlavne ženy, mladí, marginalizované skupiny a samostatne zárobkovo činné osoby. Prečo je tomu tak? Ide o zle nastavený systém?

RD: Vidím dva základné problémy. Na jednej strane je to univerzálne riadený sociálny systém, ktorý obrazne „sňal“ bremeno zodpovednosti z občanov. Zaplatenie vysokých odvodov výrazne obmedzilo ochotu občanov podporovať lokálne organizácie, ktorí tieto skupiny dokážu efektívne a rýchlo podporovať. Úradníkovi na ministerstve sa najlepšie riadia dávky, ktoré sú jednoduché, majú jasné pravidlá a ideálne majú na ne nárok všetci. Slobodné matky, mladí ľudia, marginalizované komunity sú presne skupiny, kde je potrebný skôr individuálny prístup a bližšie poznanie situácie. To centrálny riadený systém nedokáže. Zmena by mohla nastať, ak by sme dotiahli decentralizáciu aj v tomto smere a zodpovednosť vrátili k ľuďom a ich komunitám. SZČO sú osobitný príbeh. Daňový systém im poskytuje zvýhodnenie, za ktoré „platia“ nižšími nárokmi zo sociálneho systému. Má vyššiu mieru slobody, neobmedzuje ho zákonník práce. To na druhej strane komplikuje rozlišovanie dobrovoľnej neaktivity od skutočných obmedzení. Pokiaľ sa človek stáva živnostníkom dobrovoľne, dáva tým najavo preferenciu osobnej slobody, pred nižším príjmom z vyššími istotami. Zodpovednosti za svoj osud. Bohužiaľ, v EÚ sledujeme tlaky, aby sa možnosť slobodného rozhodnutia živnostníka výrazne zredukovala.

EF: Prehľadili sa aj regionálne rozdiely. Ako sa podľa Vás bude situácii vyvíjať v tomto smere?

RD: Regionálne rozdiely sú prirodzený prejav rozdielnych ekonomických možností. Mestá umožňujú vyššiu mieru špecializácie, kvalitnejšie služby, priťahujú kapitál. Na Slovensku je miera urbanizácie stále nízka. Snaha o umelé vyrovnávanie regionálnych rozdielov, napríklad zvyšovaním minimálnej mzdy, má obyčajne opačný účinok. Neumožní zaostávajúcim regiónom profitovať z nižšej cenovej úrovne. Uvidíme, aký bude mať efekt pandémie na regióny. Výrazný nárast možnosti domácej práce by mohol regiónom pomôcť priniesť kúpnu silu.

Pravda, 15.4. 2021

Keby daniari chceli, tak už pomáhajú

Martin Vlachynský

Daňové priznania podané? Tak sa pozrime trochu do budúcnosti účtovníctva, konkrétne na eFaktúru.

Jedným z argumentov na zavedenie [obávanej eFaktúry](#) (teda okamžitého elektronického zasielania každej vystavenej faktúry Finančnej správe) je argument, že vďaka nej bude možné podnikateľom „pomôcť“. Konkrétne tak,

že Finančná správa im predpripraví daňové priznanie na základe získaných údajov.

V najlepšom prípade je toto zbožné pranie a naivita politikov, v strednom prípade zavádzanie občanov a v najhoršom rovno klamstvo. Predpripravenie daňového priznania len na základe vystavených faktúr je technický nezmysel, pretože k príjmom, samozrejme, chýba druhá polovica účtovníctva, teda výdavky. V prípade živnostníkov-paušalistov by to aspoň teoreticky možné bolo, keby sa prepojili databázy Sociálnej poisťovne a zdravotných poisťovní (na to sa verejná správa hotuje už 15 rokov), pretože aj odvody sú daňovým nákladom. V prípade ostatných nákladov Finančná správa môže pripraviť akurát prehľad spárovaných faktúr, ale len ak veríte, že štát dokáže vytvoriť funkčný IT systém, ktorý dokáže popárovať milióny faktúr ročne. Aj taký prehľad bude deravý, pretože len podnikateľ vie, či faktúra na oboch stranách súvisí s podnikateľskou činnosťou, ako sa odpisuje, nehovoriac o zahraničných faktúrach. Jednoduchý prehľad nákladov a výnosov vypluje každý účtovný softvér, na to netreba eFaktúru.

História nám však ukazuje, že Finančná správa podnikateľom nepomôže, aj keď môže. Exemplárnym príkladom sú daňové preddavky. Daňový preddavok, to je vám taká vec, že keď vaša „posledná známa daňová povinnosť“ presiahne istú sumu (aktuálne 5 000 eur), musíte daň z príjmu začať platiť nie raz ročne, ale štvrťročne, alebo dokonca mesačne.

Samotný princíp daňových preddavkov na daň z príjmov je z pohľadu verejných financií zanedbateľný a je len zbytočnou buzeráciou daňovníkov. Detailne sme o tom [písali tu](#). Ale to je len jeden problém. Všimli ste si, ako som napísal „posledná známa daňová povinnosť“? Tento terminus technicus nie je náhodný. Hranica 5 000 eur sa totiž vôbec nemusí týkať dane, ktorá vám vyjde v daňovom priznaní! Zistiť, kedy a aké preddavky máte začať platiť totiž zďaleka nie je také triviálne. Musíte odrátať NČZD, použiť správnu sadzbu z troch možných, odrátať pasívne príjmy od aktívnych... Detailnejšie sa všetkým podmienkam na [svojom blogu](#) venuje Peter Furmaník.

Nevšimnúť si, že máte platiť preddavky, vás môže vyjsť draho. Daňováci vám vyrubia pokutu a úroky z omeškania, môžete sa ľahko ocitnúť v exekúcii a zažiť ďalšie nepríjemnosti spojené s titulom neplatiča daní, a to aj niekoľko rokov späť!

A teraz pointa – Finančná správa má z vašich daňových priznaní všetky potrebné údaje, aby nielen zistila, či preddavky platiť máte, ale aj koľko platiť máte. Stačilo by, aby vám

zaslala oznámenie, podobne ako to robí zdravotná či Sociálna poisťovňa. Ale nezašlú. Prečo? Nevie – možno z lenivosti, možno z neschopnosti a možno preto, že čím viac previnilcov chytia, tým lepšie vo svojej práci vyzerajú (ak ich teda práve NAKA neodvádza v putách).

Problémom daňovníkov totiž nie je daňové priznanie – ale daňové účtovníctvo, ktoré si budú musieť všetci tak či tak viesť. Tu je obrovský priestor pomôcť podnikateľom – zjednotiť svoje výklady, pripraviť jasné návody (donaďná mali daňováci problém aj s účtovaním PayPalu, o kryptomenách ani nehovoriac) – a v neposlednom rade, predkladať poslancom zoznam návrhov, ktorými sa dajú daňové zákony zjednodušiť a sprehľadniť.

Takže keď počujem, ako chcú podnikateľom pomáhať – len im akurát chýba ten špehovací systém za milióny eur – tak som v strehu.

blog SME, 23.4. 2021

Vzdelávanie dospelých stále nedospelo

Róbert Chovanculiak

Na Slovensku máme dlhodobý problém so vzdelávaním dospelých. Priemerne sa len 4,5 percenta z nich zapoja do procesu celoživotného vzdelávania, kým priemer krajín OECD sa pohybuje na úrovni 11 percent. Ako tento problém riešiť?

Poslednú dekádu sme to na Slovensku skúšali eurofondovou cestou. Na ministerstve školstva vznikol národný projekt Ďalšie vzdelávanie a poradenstvo pre dospelých ako nástroj lepšej uplatniteľnosti na trhu práce, do ktorého natiekli desiatky miliónov eur. Výsledkom je vyšetovanie Európskym úradom pre boj proti podvodom, neexistujúce publikácie, CD nosiče, knihy o koučovaní, existujúci, ale zbytočný e-learning pre chovateľov dobytka, baníkov a tesárov a chátrajúce poradenské centra. Podčiarknuté a spočítané, preškolenie jedného človeka vyšlo na 11-tisíc eur.

A to nie je všetko. Tento človek musel byť v čase rekvalifikácie zamestnaný, lebo projekty pre nezamestnaných mal na starosti iný rezort. A najpopulárnejšie kurzy boli na lektora ďalšieho vzdelávania, tútora v poradenskom procese

či pracovníka riadenia administrácie a implementácie programov financovaných EÚ. Takže celý projekt rekvalifikácie sa svojím charakterom podobal na pyramídovú hru a svojou užitočnosťou na pyramídy samotné.

Tento výsledok však nie je náhoda, ale vlastnosť (vzdelávacích) projektov, kde sa z verejných zdrojov financujú výdavky, a nie nakupujú výsledky. Predstavte si, ako by to asi dopadlo, keby štát namiesto postavenia konkrétneho mosta alebo budovy nakúpil vylatie základu z 230 kubíkov betónu a vymurovanie stien zo 155 paliet pórobetónových tvárnic a o ich správne uloženie by sa už nestaral. V použiteľný výsledok by nedúfali ani tí najväčší optimisti.

Pri vzdelávaní je to však inak. Tu ľudia zvyknú až naivne dúfať, že keď zaplatíme, ono to dobre dopadne. Vzdelávaniu prisudzujú magickú hodnotu samu osebe a nevyžadujú od neho, aby aj ukázalo svoj jasný výsledok. To je však veľký omyl. Minimálne pri odbornom, rekvalifikačnom a celoživotnom vzdelávaní, ktoré sa realizuje s cieľom uplatniteľnosti na trhu práce, by sme mali chcieť hmatateľné výsledky a platiť na základe nich.

Investície do ľudského kapitálu je na detaily veľmi citlivá činnosť, pri ktorej musí do seba zapadnúť veľa vecí naraz. To nie je ako z eurofondov vybudovať pár lavičiek, rekonštruovať námestie alebo položiť kanalizáciu. Dobre nastavená a realizovaná rekvalifikácia musí zladať záujmy školeného, schopnosti školiaceho a dopyt zamestnávateľa. No a očakávať, že takéto zladenie nastane len tak, je ako očakávať, že vyhodíte do vzduchu tehly a maltu a na zem vám dopadne postavená budova.

Celoživotné vzdelávanie preto vyžaduje úplne zmeniť prístup k financovaniu. A netreba objavovať koleso, stačí sa pozrieť na úspešné príklady zo zahraničia. Namiesto financovania nákladov musí štát začať financovať výsledky. To znamená, že štát preplatí rekvalifikáciu len tým školiteľom, ktorých absolventi si očakávanú prácu následne aj nájdu. Takéto spojenie osudu absolventa s osudom poskytovateľa zladí ich záujmy a správne nastaví motivácie. Odrazu už nebude cieľom len odučiť hodiny a minúť peniaze – vyhadzovať tehly a maltu do vzduchu, ale reálne zvýšiť uplatniteľnosť človeka na trhu práce.

HN, 22.4. 2021

Nech doba kešu trvá!

Martin Vlachynský

Hotovostné transakcie majú na Slovensku neblahú povesť. Mečiarova igelitka od dôchodcu, Kaliňáková „doba cashu“ a státisíce drobných transakcií s remeselníkmi či krčmármi, z ktorých má Finančná správa a rozpočtoví plánovači nočné mory. Hotovosť je pod tlakom nielen na Slovensku, ale naprieč celým svetom. Na jednej strane boj proti teroristom, mafii, daňovým podvodníkom či šedej ekonomike. Na strane druhej moderný život s platobnými kartami, platbami mobilom, Revolutkami či kryptomenami.

Hotovostné peniaze si jednoducho v posledných rokoch vyslúžili nálepku zastaranosti a nákladnosti. Moderná ekonomika je vraj ekonomikou bezhotovostnou. Hotovosť má však viaceré významné funkcie. Obráť o ne ekonomiku, teda nás všetkých, bude chybou.

Obmedzenia

Na Slovensku nemôžete ako fyzická osoba legálne v hotovosti zaplatiť viac ako 15 000 eur. Ak si teda na inzeráte vyhládnete zápornú jazdenku za 17 000 eur, nemôžete túto transakciu legálne uskutočniť bez využitia bankových služieb. Ak ste podnikateľ, limit klesá na 5 000 eur. A to sú na tom Slováci ešte dobre – niektoré členské krajiny (napríklad Portugalsko) neumožňujú hotovostné transakcie nad 1 000 eur. Bez bankového prevodu si tam legálne nekúpíte ani lepší bicykel od suseda.

K obmedzeniam transakcií sa pridalo aj vyradenie veľkých bankoviek. V EÚ sa odporúčala „bin-ládinka“, teda 500-eurovka, a po svete padli už takmer všetky tisícky. Austrália dokonca chvíľu zvažovala ukončiť výrobu 100-ky. Od januára tohto roka sa prestala tlačiť tisícovka singapurských dolárov, a tak najvyššou globálnou bankovkou ostáva 1 000 švajčiarskych frankov (v roku 2019 uviedli Švajčiari nový dizajn, takže jej dôchodok asi zatiaľ nechystajú). Od januára sa prestala tlačiť aj brunejská „desaťtisíčka“, dovtedy najhodnotnejšia (hoci raritná a ťažko použiteľná) bankovka sveta, ktorá bola zviazaná so singapurským dolárom 1:1. Dôvody sú zrejmé. Kým milión v 500-eurovách váži 2,2 kilogramu a vojde sa do tašky od laptopu, v prípade stoviek poniesiete 10 kilogramov a budete potrebovať cestovnú kabelu. O chvíľu si povieme, prečo je táto informácia zaujímavá aj pre tých, ktorí nerobia DPH kolotoče a neobstarávajú nákup rakiet pre Hizballáh. Ale najskôr trochu k argumentom „obmedzovačov“ hotovosti.

Prečo obmedziť

Sú štyri dôvody, prečo prichádza k obmedzovaniu hotovosti. Ten prvý sme už načrtli – kriminalita. Obmedzenie hotovosti má zvýšiť transakčné náklady zločinu a znížiť tým jeho výhodnosť. Existujú štúdie, ktoré poukazujú na menšiu mieru kriminality v krajinách s vyšším využitím elektronických transakcií. Iné štúdie však upozorňujú, že tieto rozdiely sú najmä v drobnej kriminalite, ako sú vreckové krádeže či lúpeže. Ľudia, vrátane zločincov, sú veľmi vynachádzaví v nachádzaní substitútov papierových peňazí. Od darčkových kupónov Amazonu až po aviváže, vifonky a samozrejme cigarety – to je len zlomok

zdokumentovaných „platidiel“ v pouličnom drogovom biznise či vo väzniciach. Nehovoriac o tom, že tieto výskumy sa diali pred dobou kryptovou. Dnes už aj mentálne menej zdatný zločinec vie použiť širokú škálu anonymných neregulovateľných platobných metód na financovanie svojho temného úmyslu.

Šedá ekonomika je dôvod druhý a pre politikov možno ešte zaujímavejší. Remeselníci, krčmárky, fuškári – kto z čitateľov dostal za opravu kúpeľne bloček? Obmedzenie hotovosti skutočne môže obmedziť šedú ekonomiku a pomastiť bruchá štátnych financmajstrov. Aj keď sa politici a častí ekonómov snažia vykresliť šedú ekonomiku ako zlo, ona nie je zlá – je šedá. V extrémnych prípadoch, ako je Severná Kórea, Venezuela, brazílske väznice či utečenecké tábory, zachraňuje životy. V socialistickom Československu bola účasť na šedej ekonomike nevyhnutná, ak chcel mať človek materiálne dôstojný život – od nedelňých rezňov až po platne Beatles. Ale šedá ekonomika hrá aj dnes v sociálnej inklúzii svoju úlohu. Pomáha rôznym sociálnym skupinám udržať sa aspoň končekom prsta v ekonomike. Od Rómov skupujúcich železo v otlčených dodávkach či vypomáhajúcich na stavbách, až po ľudí zamorených exekúciami. Bez hotovosti by títo ľudia boli odkázaní na milosť a nemilosť sociálneho systému.

Proti hotovosti broja aj mnohí ekonómovia. Najmä tí, pre ktorých je ekonomika stroj s pákami a ozubenými kolieskami, ktorý treba hlavami pomazanými dôsledne vyladiť fiškálnymi a monetárnymi nástrojmi. No a hotovosť im to trochu kazí, pretože napríklad sťažuje zavedenie záporných úrokových sadzieb. Pole pre monetárne experimenty by bez hotovosti bolo oveľa otvorenejšie.

Posledným častým dôvodom sú transakčné náklady. Aj tu zaznievajú hlasy ekonómov, že hotovosť je nákladná a jej odstránením by sa efektívnosť ekonomiky zvýšila. Tento názor pracuje s myšlienkou, že podnikatelia a spotrebitelia sú poväčšine hlúpi a nevedia, čo činia, keď miesto platobnej karty ťahajú z vrečka peňaženku. Možno však hlúpi nie sú, len si v danom momente uvedomujú niektorú z výhod hotovosti, na ktoré sa zameriam v nasledujúcich riadkoch.

Prečo neobmedziť

Kto nič zlé nerobí, nemá sa čoho báť! Toto heslo sa na Slovensku stalo vcelku ironickým po tom, čo v base skončili dvaja šéfovia polície, šéf daňovák aj šéf tajnej služby. Ministerstvo financií malo nedávno nápad vytvoriť register zostatkov na bankových účtoch, do ktorého by cez obednú prestávku mohli nahliadať operatívci spomínaných inštitúcií. Obava o finančné súkromie mala byť vlastná každému Slovákov. Hotovosť súkromie posilňuje.

Hotovosť dáva väčšiu kontrolu nad vlastným životom. Predstavte si, že by vašej rodine jedného dňa zablokovali všetky účty a platobné karty. Z relatívne zabezpečeného človeka zo strednej vrstvy by sa behom chvíle stal človek s existenčnými problémami. Dnes si môžete požičať hotovosť od dobrého kamaráta, kým sa situácia nevyrieši. Prehľadám? Máme na Slovensku ojedinelé prípady, keď administratívne pochybil exekútor a pomýlil si človeka. Nehovoriac o tom, že história ukazuje, ako rýchlo sa vie spoločenská situácia meniť. Zo dňa na deň sa môžete vy, alebo vaša spoločnosť či neziskovka stať „nepriateľom štátu“.

Po tretie, hotovosť eliminuje riziko sprostredkovateľa. Hotovosť je „z rúčky do rúčky“. Elektronické transakcie (s výnimkou decentralizovaného krypta) sú vždy triangulárne: kupujúci-sprostredkovateľ-predávajúci. Pridanie medzičlánku môže riziko niekedy znížiť, ale aj zvýšiť. Kto obchoduje s exotickými zahraničím má isto skúsenosť, ako sa vie legitímna platba zaseknúť v podozrivých finančných inštitúciách.

Kreditné riziko elektronických peňazí je istou formou rizika sprostredkovateľa. Dnešné banky nie sú trezor, v ktorom máte úspory. Keď ukladáte peniaze v banke, dávate banke de facto úver a dúfate, že vám ho na požiadanie splatí. Nie vždy sa to podarí, ako v nedávnych rokoch zistili ľudia v Grécku (kde obmedzenia hotovostných výberov trvali tri roky), na Cypre či v Bulharsku.

Spomenuli sme, že možnosť monetárnych experimentov niektorí považujú za výhodu, pre mňa je to ale jasná nevýhoda. Predstavu, že monetárna politika je nejak zázračne nezávislá a odtrhnutá od reálnej politiky naháňania voličských hlasov, zákulisných ťahov či budovania osobnej moci, považujem za detsky naivnú. O väčšine politikov by sme povedali, že by sme im nedali ani postrážiť bicykel, bohužiaľ sme im ale dali strážiť našu menu. Áno, aj hotovosť sú fiat peniaze a podliehajú znehodnoteniu. Ale dualita hotovosť-bankové depozitá poskytuje určitý manévrovací priestor. Napríklad pri záporných úrokoch. Nevie, koľkí čitatelia si to uvedomujú, ale záporné úroky sú realita aj na Slovensku. Zatiaľ pre podnikových a vysokobonitných klientov. Prevažáť, skladovať a chrániť milióny v hotovosti je nákladné (a s malými bankovkami ešte nákladnejšie), preto to mnohí klienti akceptujú. Ale my, čo by sme svoj finančný majetok vedeli napchať do obálky, sa na záporné úroky len tak ľahko zlomiť nedáme.

Ak by sme hľadali ďalšie zaujímavé funkcie hotovosti, určite by sme ich našli. Napríklad také, že narábanie s hotovosťou pomáha rozvíjať matematické schopnosti u detí a u ľudí s mentálnym postihnutím. Nebudem to už ale preháňať. Tento text vás nemal presvedčiť o tom, že treba utekať do banky a všetko čo v nej máte premeniť na šuchotavé papieriky. Elektronické transakcie a finančné nástroje sú užitočné a prospešné vynálezy. Hotovosť je však ako baseballová palica pri nočnom stolíku v rizikovej štvrti - primitívna, ťažkopádna, nepríliš používaná, ale v kľúčovom momente (o ktorom dúfate, že nepríde) je k nezaplateniu.

.týždeň, 26.4. 2021

Drahý polystyrén a ECB

Martin Vlachynský

Polystyrén, drevo, oceľové výstuže a ďalšie materiály nielen zdraželi, ale ich nedostatok na skladoch napovedá, že zdražovanie bude pokračovať. Podobné je to s laptopmi, bicyklami, či kukuricou. Kontajnerová doprava od jesene zdražela štvornásobne. DJ Commodity Index za posledný rok narástol o 86 % a je už len kúsoček od dekadného maxima z roku 2011.

Ku každému tovaru si vieme vymyslieť nejaký príbeh. Stavebný materiál je drahý, lebo v lockdowne všetci renovujeme a staviame. Z nudy viac bicyklujeme. Zavreli sa viaceré oceľiarne, čo priškrtilo ponuku. Zablokoval sa Suez. A tak ďalej.

Nie že by sa to nestalo. Ale v zápletke chýbajú centrálné banky. Bilancia štyroch najväčších centrálnych bánk (Fed, ECB, BoJ a čínska PBOC) narástla medzi rokmi 2007-2020 z piatich biliónov dolárov na 19 biliónov. Za posledný rok pribudlo ďalších 10 biliónov. Nepomýlil som sa, píšem o 10 000 miliardách nových peňazí za rok. Tento monetárny stimul tempom ďaleko prevyšuje všetko, čo sme videli v kríze po roku 2008.

Už vtedy sa viedlo veľa rečí o cenovej inflácii, tá však neprišla. No, neprišla v podobe rastu spotrebiteľských cien. Rast rôznych aktív, od akcií, cez nehnuteľnosti až po kryptomeny bol hmatateľný. Chradmý ekonomický rast však držal spotrebiteľské ceny na uzde.

Pandémia reálne znížila odpracované hodiny, pozastavila výrobu a tým znížila ponuku vyprodukovaných vecí a vecičiek. Mohutné vládne programy, financované už takmer výhradne centrálnymi bankami (len v tomto roku ECB skúpi všetok nový dlh štátov a ešte odhryzne z toho existujúceho) umožnili zachovanie príjmu pre veľkú časť obyvateľstva. Nejedna korporácia aj tento rok zvyšovala mzdy, či vyplácala bonusy. Pribudli nové dávky (u nás tehotenská, či 13. dôchodok) a v USA dokonca prišlo k použitiu vrtulníkových peňazí v podobe (už viacerých) štedrých šekov.

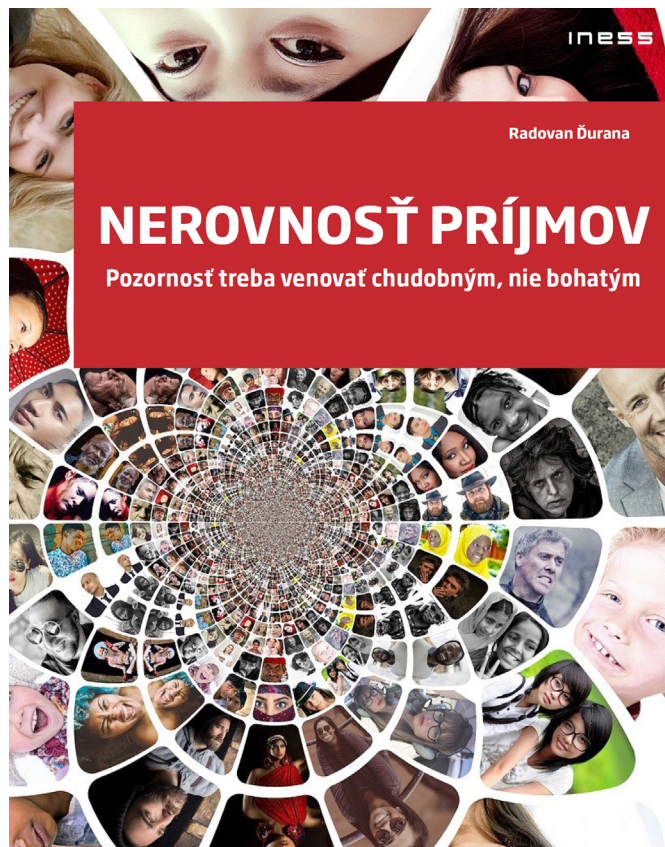
Zároveň prišlo k spusteniu gigantických verejných výdavkových programov. Len v EÚ má ísť o 700 miliárd eur, ďalšie stovky miliárd prihodia členské štáty, USA radšej ani nespomínajme. Čo sa stane s cenami polystyrénu na Slovensku, ak sa ho vyrobilo menej, ale ľudia nestratili chuť a peniaze ho nakupovať a do toho ešte prídete 500-miliónový slovenský štátny program zateplovania? Otázka je, či náš spotrebný kôš aj tento monetárny experiment cenovo vydrží, alebo kečup v trasenej upchatej fľaši povolí a rozletí sa po stole. Pretože ak áno, to nadšené politické budovanie „nového“ postkovidového sveta dostane vážnu trhlinu. Žiadne Zimbabwe, no už 5-6 % cenová inflácia môže vo svete jednopercenčných hypoték a talianskych dlhopisov narobiť riadnu šarapatu.

HN, 26.4. 2021

Nové publikácie

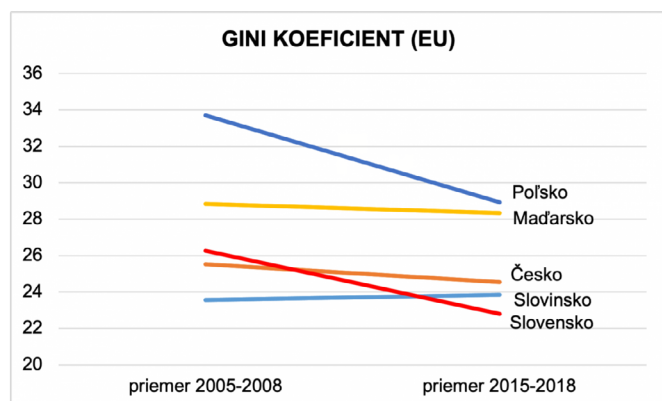
Nerovnosť príjmov: Pozornosť treba venovať chudobným, nie bohatým

Podľa bežne používanej metriky bola v roku 2018 príjmová nerovnosť na Slovensku najnižšia v EÚ, a za rok 2016 najnižšia aj v OECD.

I napriek tomu v jednoducho položených otázkach Slováci odpovedajú, že príjmové rozdiely sú veľké a vláda by ich mala opatreniami znižovať.

Aj z tohto dôvodu sme sa rozhodli predstaviť verejnosti našu štúdiu s názvom „Nerovnosť príjmov“, ktorá pojednáva nielen o ekonomických aspektoch tohto spoločenského fenoménu. Upozorňujeme, že nerovnosť príjmov je žiadúci stav, naopak, problémom je snaha o vymáhanie rovnosti. Pozornosť tak treba venovať nadmernej nerovnosti príjmov a sociálnej mobilite.

Aj z tohto dôvodu sme sa rozhodli predstaviť verejnosti našu štúdiu s názvom „Nerovnosť príjmov“, ktorá pojednáva nielen o ekonomických aspektoch tohto spoločenského fenoménu. Upozorňujeme, že nerovnosť príjmov je žiadúci stav, naopak, problémom je snaha o vymáhanie rovnosti. Pozornosť tak treba venovať nadmernej nerovnosti príjmov a sociálnej mobilite.

Nadmerná nerovnosť príjmov sa vyskytuje najmä ako symptóm rozvíjajúcich sa ekonomík, kde nefunguje vláda práva, dodržiavanie vlastníckych práv, nefunguje súdnictvo, krajinu ovládajú oligarchovia, chýbajú stabilné politické inštitúcie.

Ekonomická veda ukazuje, že je náročné dosahovať zmeny v nerovnosti príjmov cieľovými politikami, pretože každá politika, ktorá má za cieľ ju znižovať, zároveň limituje hospodársky rast. V skutočnosti je to hospodársky rast, ktorý vyťahuje ľudí z absolútnej chudoby a zvyšuje ich životnú úroveň. Problémom súčasného Slovenska nie je nerovnosť príjmov, ale nedostatok majetku, najmä finančného.

Treba poctivo rozlišovať medzi príčinou a dôsledkom. Nerovnosť príjmov je žiaduca, možnosť vyššej odmeny motivuje k aktivite a vzdelávaniu, a ako taká nepredstavuje zásadný problém, pokiaľ je dôsledkom prirodzených ekonomických procesov. Problémom sa stáva vtedy, keď je dôsledkom kombinácie neuvážaných vládnych zásahov a lobistického vplyvu vláde naklonených podnikateľov.

Úlohou vlády by malo byť primárne odstraňovanie všemožných prekážok, ktoré sú výsledkom aj verejných politík. Príliš prísna regulácia trhu práce, ktorá bráni vzniku legálnych pracovných miest. Neprimeraná ochrana spotrebiteľa, ktorá predražuje tovary či obmedzuje prístup nízkopríjmových skupín k úverom. Požiadavky na certifikácie, povinné členstvá v komorách a nadmerná byrokratizácia, komplikované stavebné procesy, ktoré tlmia vznik nových firiem a živností.

Sociálna mobilita, teda možnosť prepracovať sa do vyšších častí príjmového rebríčka, je na Slovensku problémom hlavne v prípade veľmi chudobných regiónov, špecificky rómskych komunít. Aj v tomto prípade sa ukazuje, že nestačí mať vzdelávací systém financovaný z verejných zdrojov. Na vytváranie ekonomických príležitostí pre všetkých je potrebná decentralizácia tohto systému a možnosť vytvárania špecifických, ale komplexných vzdelávacích prístupov.

Slovenská vláda, ako vlastne všetky vlády, by sa nemala dnes riadiť ukazovateľom nerovnosti príjmov, nevzrušovať sa majetkom 1 %, ale riadiť sa parametrami ekonomickej aktivity, zamestnanosti najnižších príjmových skupín a absolútnej chudoby. To by mali byť merateľné ciele, na ktoré by mala vláda sústrediť svoje ekonomické a sociálne politiky. Zároveň by mala čo najviac pozornosti venovať odstraňovaniu renty a neoprávnených výhod, ktoré sama svojou činnosťou ekonomickým subjektom vytvára.

Celú publikáciu si vo formáte [PDF môžete stiahnuť TU](#) a tlačенú verziu publikácie môžete získať v kancelárii INESS.

Vydanie publikácie podporil grantom [Archbridge Institute](#).

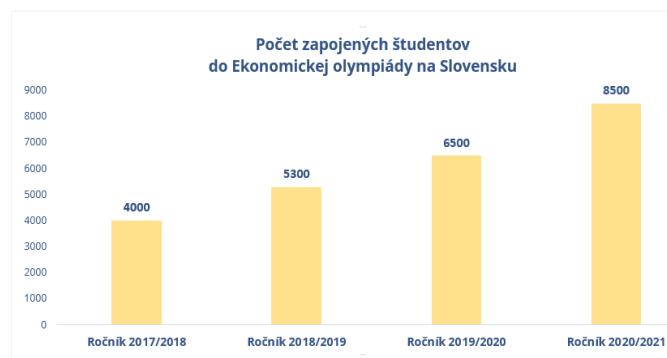
Podujatia

Ekonomická olympiáda: Poznáme 50 najšikovnejších mladých ekonómov Slovenska

19. a 22. marca 2021 prebehli **krajské kolá** tohtoročného 4. ročníka Ekonomickej olympiády. Stretlo sa tu 349 stredoškôľakov, ktorí boli v decembrových školských kolách najúspešnejší. Dnes teda už **poznáme mená päťdesiatich najšikovnejších mladých ekonómov a ekonómok**, ktorých čaká **celoslovenské finále**. To sa bude konať **v júni 2021 v Bratislave** (veríme, že po online školských a krajských kolách už prezenčne) aj so zaujímavým programom pre súťažiacich a pedagógov.

Všetkým postupujúcim gratulujeme, no nie len finalistom, ale aj všetkým, čo sa z tohtoročného počtu viac ako **8 500 študentov** prebojovali aj do krajských kôl, pretože konkurencia to bola skutočne rekordná, ide o doposiaľ **najväčší počet zapojených študentov**.

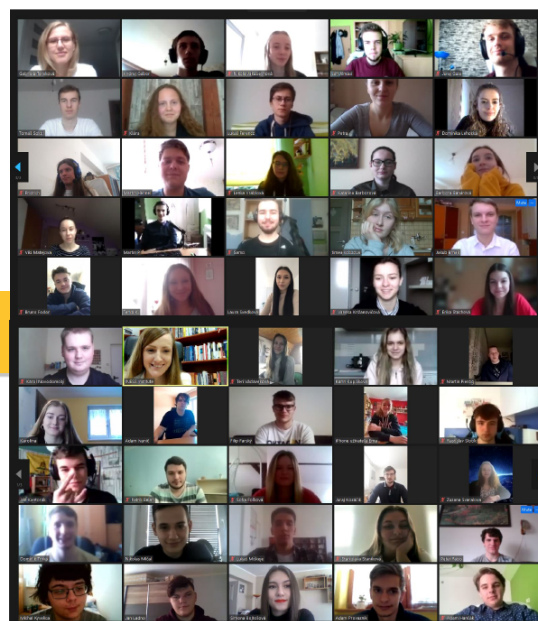
Krajské kolá prebehli prostredníctvom šiestich online konferencií. V online teste krajského kola ich čakalo jedno otvorené zadanie, kde bolo ich úlohou vlastnými slovami popísať dopady zavedenia dane za rozvoj, dane z cukru či dane z luxusného bývania. Súťažiaci mali zohľadniť výhody a nevýhody pre štát, samosprávu či daňových poplatníkov. Nasledovali testové otázky, kde z piatich ponúkaných odpovedí vyberali študenti jednu správnu.

Pestré zastúpenie tém od výpočtu čistej súčasnej hodnoty investície, veľkosti štátneho dlhu až po komparatívne výhody či poisťovníctvo dali študentom zabráť. Aj napriek tomu, že podujatie nemohlo prebehnúť prezenčne, si súťažiaci v hodnotiacom formulári pochvaľovali organizáciu:

„Páčili sa mi otázky, lebo boli veľmi rôznorodé a zároveň náročné. Trochu smutné, že je to online ale v rámci možností ste pre hladký priebeh podľa mňa urobili všetko.“

„Páčilo sa mi, že ste aj napriek tejto situácii dokázali zorganizovať túto súťaž. Myslím, že toto krajské kolo bolo veľmi objektívne a bolo vidno veľkú snahu. Ďakujem za výbornú organizáciu a túto skúsenosť bez ohľadu na môj osobný výsledok. Myslím, že otázky boli veľmi náročné, ale na druhej strane, keby to bolo ľahšie, ťažšie by sa hľadali výnimoční študenti.“

Ekonomickú olympiádu **organizuje INESS od roku 2017**. Vznikla ako prvá komplexná celoslovenská súťaž z ekonomie a financií pre stredoškôľakov. V porovnaní s inými súťažami v odbore sa líši v tom, že sa nezameriava len na finančnú gramotnosť alebo podnikanie, ale aj na iné dôležité ekonomické oblasti ako je medzinárodný obchod, menové otázky, aktuality v ekonomike, hospodársku politiku, ekonomickú históriu či podnikové financie. Vďaka otázkam zameraným na prax dokážu študenti lepšie porozumieť tomu, ako ekonomické rozhodovanie ovplyvňuje ich osobné životy. Vďaka testovaniu dokážeme aj pedagógom sprostredkovať informácie o silných a slabých stránkach v ekonomických vedomostiach mladých ľudí, čím vedú svoju výučbu lepšie zamerať.

INESS tento rok chystá aj **3. ročník medzinárodného finále**, ktoré tentoraz prebehne na Slovensku.

Ekonomickú olympiádu by sme však nemohli organizovať bez **podpory našich partnerov**, ktorým týmto **srdečne ďakujeme**: Slovenská banková asociácia, Slovenská asociácia poisťovní, Nadácia Slovenskej sporiteľne, Nadácia Tatra banky, Nadácia EPH, Martinus, týždenník Trend, Slovenská ekonomická spoločnosť, Inštitút ekonomického vzdelávania (INEV), Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta Managementu Univerzity Komenského, Fakulta sociálnych vied UCM v Trnave, Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov, Fakulta ekonomiky a manažmentu SPU v Nitre, Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov, UNIZA, Fakulta Manažmentu PU, Ekonomická fakulta, TUKE a CEVRO Inštitút.

Ak sa chcete stať aj vy **partnerom Ekonomickej olympiády** a podporiť nás finančne, propagačne alebo inak, kontaktujte nás e-mailom na: monika.budzak@iness.sk. Ďakujeme!

INESS publikácie

Next Generation EU, ľudovo známy ako „balík obnovy“ je 750-miliardový program Európskej únie, pripravený v súvislosti s pandémiou. V publikácii **Next Generation EU - Prečo sa báť balíka obnovy** vysvetľujeme dôvody, prečo tento program považujeme za ekonomicky nešťastný a ohrozujúci prosperitu krajín EÚ v budúcnosti.

V nasledujúcich rokoch prídu na trh desiatky liekov, ktoré budú stáť státisíce eur na jedného pacienta. Pre nepripravené prostredie to bude znamenať obrovské problémy. V novej publikácii **Zázračné lieky: ako ich zaplatiť a neskrachovať** preto navrhujeme niekoľko opatrení na zlepšenie tohto stavu.

ZÁZRAČNÉ LIEKY AKO ICH ZAPLATIŤ A NESKRACHOVAŤ

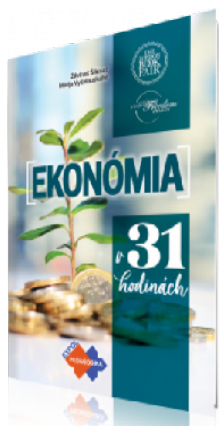
Dnešná takzvaná hrubá mzda je v skutočnosti len „polohrubá“. Chýbajú v nej totiž odvody platené zamestnávateľom, čo vytvára skryté odvodové bremeno. Prečo je to tak a čo s tým sa dočítate v publikácii **Polohrubá mzda vytvára daňovo-odvodový guláš**.

INESS knihy

Kniha **Zlé peniaze** od Juraja Karpiša hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou „sprievodcu krízou“ je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi dá vyrovnáť. Tento bestseller si môžete zakúpiť cez stránku zlepeniaze.eu, prípadne vo vašom kníhkupectve.

Medzinárodne oceňovaná učebnica **Ekonomia** v 31 hodinách reflektuje aktuálne potreby rozvíjania ekonomického myslenia, určená pre žiakov stredných škôl. Učebnica je spracovaná ako základný učebný text na podporu osvojovania, porozumenia a upevňovania vedomostí a zručností z oblasti základov ekonomického myslenia, ktoré žiaci majú získať na stredných školách.

Štátne podniky často narušajú konkurenciu a ich prítomnosť znižuje výkonnosť celého odvetvia. Napriek tomu sú u verejnosti populárne. Problematiku výkonnosti štátnych podnikov, dopad historickej privatizácie ako aj návrh na novú vlnu privatizácie detailne rozoberáme v novej publikácii **Privatizácia 3.0**.

Sebestačnosť ako úprimný cieľ podporiť slovenskú produkciu už v minulosti priniesol veľa negatívnych dôsledkov, no žiadne zázračné výsledky. Namiesto sebestačnosti by sme sa mali sústrediť na konkrétne reformy, ktoré pomôžu sektoru prosperovať. O tom je publikácia **Slovenské poľnohospodárstvo potrebuje viac ako len „sebestačnosť“**.

V publikácii **Slovenské školstvo vyhralo jackpot** ukazujeme, že problém chýbajúcich zdrojov vo vzdelávaní nie je zďaleka taký výrazný a že platy učiteľov dosahujú porovnateľné úrovne s krajinami EÚ. Zamerať by sme sa mali na odmeňovanie šikovných a kvalitných učiteľov a učiteľov z drahých regiónov.

RÓBERT CHOVCANČULIAK: POKROK BEZ POVOLENIA

Kniha **Pokrok bez povolenia** je kompletný sprievodca svetom, kde Airbnb oživuje mŕtvy kapitál a konkuruje štátu v tvorbe regulácií, kde Kickstarter nahrádza vyberanie daní a pomáha financovať verejné služby a kde Bitcoin umožňuje budovať paralelnú spoločnosť, v ktorej neexistujú „vedúci“ a všetci máme kľúče od miešačky.

pokrokbezpovolenia.sk

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-knží) alebo na dobierku objednávkou cez sekciu Knihy na stránke iness.sk.